

ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

**Извештај о реализацији и резултатима завршног испита
на крају основног образовања и васпитања
у школској 2013/2014. години**

Београд, октобар 2014.

**Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања
Центар за вредновање и истраживања**

Директор
Др Драган Банићевић

Извештај припремиле:

Јасмина Ђелић
Јелена Недељковић
Ивана Николић
Јелена Петровић

Сажетак

Завршним испитом процењује се степен остварености општих и посебних стандарда постигнућа, односно образовних стандарда за крај обавезног образовања и васпитања. Испит су организовали и пратили Министарство просвете, науке и технолошког развоја и Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања у складу са својим надлежностима.

У циљу развоја завршног испита и примене начела поступности, и ове године испит су пратиле новине: уведен је трећи тест (комбиновани тест), сви задаци су необјављени, тест за полазнике школа за функционално основно образовање одраслих (ФООО) базиран је на стандардима постигнућа за ФООО.

Ради осигурања регуларности и квалитетног спровођења завршног испита припремљен је *Приручник за спровођење завршног испита* који садржи прецизан опис корака, процедура и одговорности свих учесника у процесу. Школе су упућене и на могућност различитих врста прилагођавања испита за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и за одрасле полазнике.

У овом извештају приказани су резултати завршног испита за 65.782 ученика који су у јуну 2014. завршили осми разред у школама Републике Србије. Укупно 3.154 ученика је полагало завршни испит на једном од седам језика националних мањина на којима се одвија настава. Међу њима, највише је оних који су испит полагали на мађарском, а најмање на хрватском језику.

Просечно постигнуће ученика на тесту из српског језика, изражено у бодовима, износи 11,51, из математике 10,71, а на комбинованом тесту износи 12,21 од могућих 20 бодова. Када се анализирају образовна постигнућа из српског језика и математике, уочава се да су ученици најмање успешни у областима *Граматика, лексика, народни и књижевни језик* и *Геометрија*, иако је током школовања овим областима посвећен највећи број часова.

Анализа постигнућа на нивоу округа указује да преко половине округа остварује исподпросечна постигнућа на сва три теста, док се у отприлике трећини округа постижу резултати на нивоу просечних. Пчињски округ остварује убедљиво највише просечно постигнуће на сва три теста. Поред тога, још три округа имају постигнућа изнад просека на свим тестовима, а то су: Град Београд, Нишавски и Јужнобачки округ. Анализирајући постигнућа на тестовима из српског језика и математике за све четири године реализације испита, уочен је тренд смањења броја округа који бележе изнадпросечна постигнућа, уз повећање броја округа у категорији просечних постигнућа. Неки окрузи бележе већу варијабилност у просечним постигнућима, што није увек последица деловања образовних утицаја.

Резултати ученика који су испит полагали на језицима националних мањина приказани су посебно за сваки језик. Тест из математике и комбиновани тест били су идентични за све ученике, без обзира на језик на коме су полагали испит, док се тест из матерњег језика разликовао. Ученици албанске националне припадности имају изузетно висока постигнућа на сва три теста, док ученици припадници хрватске националне мањине остварују висока постигнућа на тесту из матерњег језика.

Скоро половина ученика осмог разреда остварује одличан успех, док сваки пети ученик има све петице. Велики број ученика има највишу оцену из предмета који су били тестирани, пре свега из биологије, географије и историје, а најмање из математике.

Утврђено је да постоји тренд раста постигнућа што је оцена из датог предмета виша. Међутим, критеријуми за школску оцену су прилично варијабилни, тако да на основу оцене не можемо бити сигурни у ниво знања ученика. Такође, између ученика који имају исту оцену уочавају се велике разлике у постигнућу.

У Србији је чак сваки седми ученик носилац дипломе „Вук Караџић“. Просечно постигнуће вуковаца на сва три теста је више у односу на републички просек (највеће просечно постигнуће имају на тесту из математике, затим из српског језика, а најниже на комбинованом тесту). Критеријуми за доделу ове дипломе тумаче се у различитим окрузима на различите начине, а и унутар самих округа постоји велика варијабилност постигнућа вуковаца. Показатељ недоследне примене критеријума је и чињеница да у неким окрузима поједини вуковци не досежу ни републички просек (на комбинованом тесту у сваком округу постоје вуковци чији је резултат испод републичког просека).

У целини гледано, на основу школских оцена не може се поуздано закључивати о квалитету образовања у основној школи. Неједнаки критеријуми оцењивања у школама доводе у питање правичност селекције ученика при упису у средњу школу. У таквом контексту завршни испит посебно добија на значају, јер омогућава објективније сагледавање резултата базичног образовања.

Свака школа добија од Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања извештај о постигнућима својих ученика на завршном испиту. На основу података у овим извештајима свака школа има увид у то да ли њени ученици остварују стандарде постигнућа, каква су им постигнућа у односу на републички, окружни и општински просек и колико су ученици успешни у решавању појединачних задатака у тестовима. Школски извештаји основа су за планирање унапређивања наставе, а користе се и као докази о квалитету рада школе у поступку спољашњег вредновања рада.

Сви презентовани подаци и резултати анализа представљају добру основу за унапређивање процеса завршног испита, осмишљавање активности за пружање подршке школама у процесу самовредновања и вредновања и праћење индикатора образовања које је утврдио Национални просветни савет.

Садржај

1. Увод.....	1
2. Увођење и развој завршног испита на крају основног образовања и васпитања у Републици Србији.....	3
3. Организација и спровођење завршног испита у јуну 2014. године.....	5
3.1. Примена мера за пружање подршке на завршном испиту.....	7
4. Приказ резултата завршног испита – национални, окружни и општински ниво.....	10
4.1. Популација ученика која је полагала завршни испит у јуну 2014. године.....	10
4.2. Резултати ученика који су полагали завршни испит на српском језику.....	12
4.2.1. Анализа образовних постигнућа за српски језик и математику.....	14
4.2.2. Анализа образовних постигнућа на нивоу округа.....	17
4.2.3. Анализа образовних постигнућа на завршном испиту на нивоу општине.....	25
4.2.4. Анализа образовних постигнућа на завршном испиту према полу...28	
4.3. Резултати ученика који су полагали завршни испит на језицима националних мањина.....	29
5. Повезаност резултата на завршном испиту са школским оценама у осмом разреду.....	35
5.1. Оцењивање ученика у основној школи.....	35
5.1.1. Преглед општег успеха, оцена ученика и броја вуковаца.....	35
5.1.2. Анализа постигнућа у односу на општи успех и оцене.....	40
5.2. Школски извештаји.....	49
6. Закључци и препоруке.....	51
Прилози	

1. Увод

Завршни испит на крају основног образовања и васпитања у школској 2013/2014. години одржан је у два испитна рока – јунском (16, 17. и 18. јун 2014. године) и августовском (18, 19. и 20. август 2014. године). Овај испит је обавезан за све ученике који су завршили осми разред, а на националном нивоу има значај и функцију екстерног испита. Њиме се процењује степен остварености општих и посебних стандарда постигнућа, односно образовних стандарда за крај обавезног образовања и васпитања. Резултати завршног испита користе се као релевантни подаци за унапређивање образовања и васпитања у основној школи. Осим евалуативне функције, завршни испит, у смислу Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 72/09, 52/11, 55/13), има и сертификациону и селекциону функцију. То значи да ученици након обављеног испита добијају уверење о завршеној основној школи и да резултати завршног испита утичу на селекцију ученика при упису у средње школе. Управо вишеструка функција испита поставља веома комплексне захтеве пред Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (даље: Завод) који је одговоран за припрему програма и тестова.

Почевши од 2011. године, када је завршни испит одржан први пут, носиоци активности, Завод и Министарство просвете, науке и технолошког развоја (даље: Министарство), водили су рачуна о принципима поступности и развојности када су у питању обим испита, избор садржаја и сложеност захтева који се постављају пред ученике. Сва ова питања ближе су уређивана изменама и допунама Правилника о програму завршног испита у основном образовању и васпитању. Из године у годину смањивао се број објављених задатака у тестовима, а испитом су била обухваћена два наставна предмета. У јуну 2014. године, завршни испит по први пут је садржао три теста (матерњи језик, математика и комбиновани тест) са необјављеним задацима. За анализу резултата и предлагање мера за унапређивање образовања ова новина је веома значајна, јер сада можемо говорити о резултатима тестирања које је мање него претходних година „обојено“ меморисањем и репродукцијом наученог.

Спровођење завршног испита, као и претходне три године, пратили су Министарство и Завод у складу са законом прописаним надлежностима, при чему је Министарство било одговорно за регуларност процеса, а Завод за безбедност у припреми и штампању испитног материјала. Акциони план за спровођење завршног испита донела је Републичка комисија за спровођење завршног испита на крају основног образовања и васпитања за школску 2013/2014. годину (даље: Републичка комисија), коју је именовао министар. Благовремено упознавање свих учесника са редоследом и динамиком активности допринело је успешној реализацији испита у целини. Мањи пропусти у организацији испита у школама решавани су ефикасно и нису угрозили регуларност испита на нивоу система.

Извештај о резултатима завршног испита у школској 2013/2014. години односи се на постигнућа ученика који су испит полагали у јунском испитном року, будући да је у

августовском испитном року незнатан број ученика приступио испиту. Ученицима из поплавлених подручја, према одлуци Републичке комисије, било је омогућено да завршни испит полажу у августу, што је искористио занемарљив број ученика. Као и претходних година, у августовском испитном року полагали су само они ученици који су били објективно спречени да приступе испиту у јуну 2014. године.

Извештај садржи четири целине: основне информације о концепту и програму завршног испита, као и о новинама које су уведене школске 2013/2014. године; приказ организације и спровођења завршног испита са системом мера подршке ученицима и полазницима; приказ резултата завршног испита и анализу повезаности резултата на завршном испиту са школским оценама. Поред тога, дате су препоруке намењене доносиоцима одлука у циљу даљег унапређивања система завршног испита.

Извештај садржи два прилога: Прилог 1 се односи на резултате ученика на општинском нивоу, а Прилог 2 представља пример једног школског извештаја о резултатима завршног испита.

Заинтересоване читаоце извештаја о резултатима завршног испита упућујемо и на додатне изворе података, који могу помоћи у бољем разумевању резултата завршног испита у 2014. години. У том смислу, препоручујемо сајт Завода на коме су доступни сви национални извештаји о резултатима завршног испита (за 2011, 2012. и 2013. годину), као и тестови које су ученици решавали. За све остале информације које се односе на квалитет процеса завршног испита заинтересовани се могу обратити Министарству.

2. Увођење и развој завршног испита на крају основног образовања и васпитања у Републици Србији

Концепт завршног испита утврдила је 2010. године Радна група за припрему основа за Правилник о полагању завршног испита у основном образовању и васпитању, коју је именовао министар. На основу овог концепта Завод је припремио Програм завршног испита, који је достављен на надлежност Националном просветном савету Републике Србије. Након усвајања овог програма Министарство је донело *Правилник о програму завршног испита у основном образовању и васпитању* („Службени гласник – Просветни гласник”, број 1/2011). Будући да је, почевши од прве реализације завршног испита (јун 2011. године), обим и садржај овог испита мењан, поменути правилник имао је допуне у школској 2012/2013. и 2013/2104. години и био је основа за планирање припрема ученика за завршни испит.

Тестови на завршном испиту садрже задатке којима се проверава оствареност образовних стандарда дефинисаних на три нивоа постигнућа – основном, средњем и напредном нивоу. Овим нивоима описују се захтеви различите тежине, когнитивне комплексности и обима знања, од једноставнијих ка сложеним. У избору кључних стандарда, чија се оствареност проверава на завршном испиту, стручни тимови су се руководили постављеним општим циљевима и исходима образовања, али и специфичним исходима који су постављени на нивоу наставних предмета.

У складу са прописима којима се регулишу права ученика на образовање, ученици имају могућност да изаберу **језик** на ком ће полагати завршни испит. По правилу, ученици се опредељују за испит на матерњем језику, односно за језик на коме су похађали наставу. То значи да ученици решавају тест из одговарајућег матерњег језика, а на истом језику решавају тест из математике и комбиновани тест. Ова чињеница документује доследност наше државе у обезбеђивању принципа једнакости и демократичности у образовању, али указује и на комплексност послова Завода који припрема тестове на осам језика.

Као вид системске подршке ученицима и школама настављено је са организацијом **пробног завршног испита**. Завод је припремио тестове из српског и седам језика националних мањина, тест из математике и комбиновани тест, као и софтвер за обраду резултата. Министарство је организовало пробни завршни испит 9. и 10. маја 2014. године. Осим провере знања ученика, ово тестирање послужило је школама за проверу процедура и корака којима се обезбеђује регуларност испита.

Због потребе да се образовни систем припреми за увођење завршног испита, **промене** су се уводиле постепено. Испитом су прве три године била обухваћена два наставна предмета – матерњи језик и математика. У јуну 2014. године ученици су први пут решавали и комбиновани тест са задацима из пет наставних предмета – биологије, историје, географије, физике и хемије. Другу новину представља то што су сви задаци били необјављени, што ранијих година није био случај. Наиме, прве године када је уведен

завршни испит било је пет необјављених задатака, и тај број се постепено увећавао сваке године за 25%. Поред тога, испит је организован на српском језику и седам језика националних мањина (ученици бугарске националне мањине су по први пут полагали испит на матерњем језику). Значајно је истаћи да су полазници школа у којима се остварује програм функционалног основног образовања одраслих први пут полагали завршни испит који је припремљен у односу на стандарде постигнућа за функционално основно образовање одраслих.

3. Организација и спровођење завршног испита у јуну 2014. године

Завршни испит на крају основног образовања и васпитања има велики значај за различите нивое система: од резултата испита директно зависи проходност ученика ка средњој школи, основне школе добијају релевантне податке о образовном доприносу који су дале ученицима, а на националном нивоу резултати се користе за важне одлуке о мерама које треба предузети да би се унапредио систем образовања. Због тога су главни учесници у завршном испиту веома заинтересовани за његову квалитетну организацију и спровођење.

Потребно је подсетити да су основе за осигурање квалитета завршног испита постављене у оквиру Пројекта „Подршка осигурању квалитета система завршних испита на националном нивоу у основном и средњем образовању” – ИПА 2008. У овом пројекту Министарство и Завод су као главни партнери доносили важне одлуке за квалитетно уређивање најважнијих аспеката завршног испита. Иако је Пројекат завршен крајем 2013. године, обезбеђена је одрживост активности за осигурање квалитета, што значи да је систем имао капацитет да преузме одговорност и обавезе које су претходно биле технички и логистички подржане од стране имплементационе јединице Пројекта.

Прве године када је спроведен завршни испит припремљен је *Приручник за спровођење завршног испита* (даље: Приручник), који је и ове школске године допуњен новим инструкцијама, а највише у делу о супервизији, дежурству и комисијском прегледању тестова. Ревидиран Приручник је у форми подзаконског акта који доноси министар био доступан крајем априла 2014. године свим учесницима у завршном испиту. У њему су дефинисане процедуре за: припрему програма завршног испита, информисање свих учесника, развој и израду задатака и тестова, осигурање тајности података, реализацију пробног испита, реализацију испита, унос и обраду података, објављивање резултата и других информација. На овај начин се обезбеђују једнаки услови полагања за све ученике, поузданост и валидност података о резултатима испита, као и доступност релевантних информација свим заинтересованим учесницима, уз заштиту права на приватност ученика.

У оквиру поменутих процедура у Приручнику су ближе уређена сва релевантна питања о завршном испиту за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и за полазнике у школама за образовање одраслих. Приручник садржи *Смернице за планирање, организовање и спровођење завршног испита за ученике са сметњама у развоју и ученике из социјално нестимулативних средина* и *Смернице за планирање, организовање и спровођење завршног испита за школе које остварују програм основног образовања одраслих*, које су усаглашене са принципима инклузивног образовања. Школе су упућене на могућност различитих врста прилагођавања завршног испита за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и за одрасле полазнике.

Припрема тестова у целости је спроведена у Заводу, уз поштовање процедура које се односе на тајност података. Стручни тимови имали су у виду високи ризик са којим се испит спроводи и због тога су доследно поштовали процедуре у сваком кораку припреме испита. На захтев Завода, министар је садржај тестова прогласио интерним актом, чиме су сви учесници у завршном испиту били у обавези да поштују тајност садржаја све до објављивања тестова на сајтовима Завода и Министарства.

Завод је ове године, поред свих одговорности које се односе на безбедну припрему тестова, преузео и одговорност за **штампање тестова**, а све са циљем да се спречи неповољан исход завршног испита какав смо имали у 2013. години. Улажући све људске и техничке капацитете, уз прецизан опис процедура за безбедно штампање и чување тестова, у Заводу су благовремено штампани, спаковани, чувани и предати комплетни тиражи тестова, који су посредством представника Министарства дистрибуирани широм Србије.

Са циљем осигурања квалитета процеса спровођења, прегледања и дешифровања завршног испита свака школа је, као и претходне две године, добила независног **супервизора**. За супервизију завршног испита били су одговорни изабрани и обучени супервизори – наставници основних и средњих школа. Супервизори су имали обавезу да за сваки дан испита доставе електронске извештаје о резултатима супервизије који су садржали две целине – извештај о процесу испита и извештај о раду комисија за преглед и бодовање тестова. У Заводу и Министарству одговорна лица пратила су пријем ових извештаја, а у случају да су их супервизори известили о некој неправилности, посредством школских управа предузимане су одговарајуће мере за превазилажење уочених недостатака. По пријему супервизијских извештаја, запослени у Центру за вредновање и истраживања у Заводу припремили су извештај о резултатима супервизије на републичком нивоу, који је достављен на надлежност Републичкој комисији. Када су подаци из овог извештаја упоређени са додатним подацима просветних саветника, који су такође пратили регуларност испита, утврђено је да још увек не можемо бити задовољни употребном вредношћу извештаја супервизора. Овакав налаз у складу је са резултатима анализа које су рађене за потребе контроле квалитета оцењивања на завршном испиту¹ ранијих година, а које су показале да постоје мањкавости у извештајима супервизора.

Потребно је напоменути и то да се главни учесници у завршном испиту слажу у процени да им **пробни завршни испит** умногоме олакшава процес припреме, будући да и пробно тестирање захтева спровођење свих процедура које су детаљно описане у Приручнику. Практично, то значи да су школе, уколико су увиделе пропусте у пробном завршном испиту, имале јасну слику о томе шта треба да коригују у припреми услова за главно тестирање.

¹ Извештај о резултатима контроле квалитета оцењивања припрема Центар за вредновање и истраживања Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања и доставља га на надлежност министру.

Због значаја завршног испита, не само за ученике, већ и за ширу јавност, обезбеђени су механизми информисања и упознавања јавности и школа са завршним испитом. На сајтовима Министарства (www.mpn.gov.rs) и Завода (www.ceo.edu.rs) сви заинтересовани могли су пронаћи потребне информације о завршном испиту.

У целини гледано, а према описаним активностима, може се рећи да су Министарство и Завод предузели све што је било потребно да се обезбеди добра информисаност и подела одговорности свих учесника у испиту, што је предуслов за квалитетну организацију и спровођење испита.

3.1. Примена мера за пружање подршке на завршном испиту

Примена мера за пружање подршке ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом

*Смернице за планирање, организовање и спровођење завршног испита за ученике са сметњама у развоју и ученике из социјално нестимулативних средина*² веома детаљно описују видове и начин пружања подршке овим ученицима пре, током и после завршног испита. Подсећамо да је завршни испит обавезан за све ученике у Републици Србији, па тако и за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом, чиме се обезбеђује равноправнији положај ученика у образовању, већа доступност образовања и остваривање права на добијање повратне информације о резултатима учења. Да би се то остварило, било је потребно да се на системском нивоу истакне значај ове подршке, али и да се помогне школама да подршку пруже на квалитетан начин, пре свега, у складу са стварним потребама ученика.

На основу одговарајуће здравствене и школске документације која се односи на индивидуални образовни план ученика, постоји могућност да се неки ученици ослободе обавезе полагања завршног испита или дела испита, о чему мишљење доноси надлежна интересорна комисија коју именују органи локалне управе. С друге стране, ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом који су приступили испиту могли су користити различита помагала и прилагођену опрему, самостално или уз ангажовање личног асистента. Смернице су предвиделе и прилагођавање испитног простора и времена полагања испита, као и полагање испита ван школе – у кући ученика, у некој другој установи итд. На основу утврђених потреба ученика, школски тимови планирају и реализују све активности за пружање подршке овим ученицима пре и током полагања завршног испита.

На сајту Завода презентован је инструктивни материјал о прилагођавању услова и садржаја завршног испита за ученике са сметњама у развоју. Уз нове информације и стручна упутства материјал садржи и примере добре праксе, као и смернице како да се пример добре праксе учини доступним осталим корисницима.

² Смернице су саставни део *Приручника за спровођење завршног испита на крају основног образовања и васпитања*.

Податке о потребама ученика за адаптацију тестова прикупљале су школске управе Министарства. Завод је прилагођавао и организовао штампање испитног материјала на Брајевом писму и са графичким преобликовањем, а за слабовиде ученике штампани су тестови са увећаним форматом слова, симбола и слика према потребама ученика (различите величине слова – од 16 до 42). Четири ученика је полагало комплетан завршни испит на Брајевом писму, а 29 ученика је решавало тестове са увећаним форматом слова, симбола и слика на сва три теста.

Ослањајући се на поменуте смернице за пружање подршке на завршном испиту ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом, основне школе су примениле различита решења.

За ученике који уче према **ИОП-у 2** (према измењеним стандардима) била су потребна највећа прилагођавања завршног испита у погледу садржаја. Таква прилагођавања су реализована за 331 ученика који су се образовали према измењеном програму из математике, 325 ученика који су се образовали према измењеном програму из српског, односно матерњег језика и 293 ученика који су имали измењене програме из пет наставних предмета садржаних у комбинованом тесту. Према достављеним подацима, види се да је највећи број ученика полагао сва три теста на овај начин. У тим ситуацијама школски тимови су према измењеним стандардима на индивидуалном нивоу припремали посебне тестове знања за сваког ученика. Стандарди постигнућа за ове ученике снижавани су због различитих врста сметњи у развоју (чулне сметње, сметње у интелектуалном функционисању, моторичке сметње, сметње из спектра аутизма, специфичне тешкоће са читањем и писањем, последице социјалне ускраћености).

Ученицима који уче према **ИОП-у 1** (према редовним програмима, без снижавања програмских захтева) било је потребно прилагодити услове полагања. Школе су прилагођавале услове за полагање испита – за 57 ученика на тесту из математике, за 131 ученика на тесту из матерњег језика и за 107 ученика на комбинованом тесту. Међу њима је било највише ученика којима су због сметњи у интелектуалном функционисању прилагођавани услови (43 на тесту из математике и 38 на тесту из српског, односно матерњег језика).

Овим категоријама треба додати и категорију ученика са **сметњама у развоју и инвалидитетом** који се нису образовали према ИОП-у (тип 1 или тип 2), али су такође имали одређена прилагођавања током испита. Таквих ученика било је 239, а највише их је имало потребе за подршком због специфичних тешкоћа у читању, писању и рачунању (дислексија, дисграфија и дискалкулија), због сметњи у понашању и емоционалном развоју и сметњи у интелектуалном функционисању.

Према наведеним квантитативним показатељима, може се закључити да су школе и ове школске године примењивале Смернице које су биле саставни део Приручника. Подаци указују на то да се постојећи механизми подршке користе, али се није могло доћи до сазнања да ли је одговорено на потребе свих ученика са сметњама у развоју. У односу

на претходне године, нема видљивијих промена у броју ученика који користе различите видове подршке, али значајним сматрамо и то што број ученика не опада. То нам указује да постоји континуитет напора које школе предузимају и да су ученици и њихови родитељи упознати са различитим модалитетима подршке коју могу добити. Према појединачним дописима школа, може се закључити да су школски тимови све вештији у програмирању индивидуалне подршке ученицима током завршног испита.

Примена мера за пружање подршке полазницима школа у којима се остварују програми основног образовања одраслих

У протекле три године одрасли полазници су на завршном испиту полагали тестове као и сви остали ученици у редовним школама. С обзиром на то да су усвојени стандарди постигнућа за одрасле полазнике (обухваћене програмом функционалног основног образовања одраслих), створили су се услови да они, по први пут ове године, полажу завршни испит у складу са тим стандардима. Завод је припремио тестове са задацима који су репрезентовали изабране стандарде за одрасле полазнике. С друге стране, полазници који су били обухваћени тзв. старим, сажетим програмима за образовање одраслих, у складу са прописима, полагали су завршни испит који се заснивао на тим програмима.

Може се рећи да је позиција одраслих полазника сада много повољнија него претходних година, када су учили по неадекватним, тзв. сажетим програмима. Од ове године њихове шансе за успех на завршном испиту су много веће, јер је садржај испита прилагођен програму за основно образовање одраслих.

Без обзира на садржај испита, *Смернице за планирање, организовање и спровођење завршног испита за школе које остварују програм основног образовања одраслих* намењене су свим школама у којима се образују одрасли. Мере подршке које је предложио Завод, а прихваћене су од стране Републичке комисије, посебно су важне у околностима када одрасли полазници полажу испит који је заснован на тзв. старим програмима. На самом испиту подршка полазницима је пружана на начин и у оквирима који су јасно наведени у поменутих смерницама.

4. Приказ резултата завршног испита – национални, окружни и општински ниво

4.1. Популација ученика која је полагала завршни испит у јуну 2014. године

Завршном испиту у јунском року приступило је 65.782 ученика, од тога 51,8% дечака и 48,2% девојчица. Ученици су полагали три теста: (а) тест из српског, односно, за ученике који су се школовали на другом језику, тест из матерњег језика, (б) тест из математике и (в) комбиновани тест из физике, хемије, биологије, историје и географије. Подаци о броју ученика у односу на језик на коме су полагали завршни испит приказани су у Табели 1.

Табела 1. Број ученика у односу на језик на коме су полагали завршни испит у јуну 2014. године³

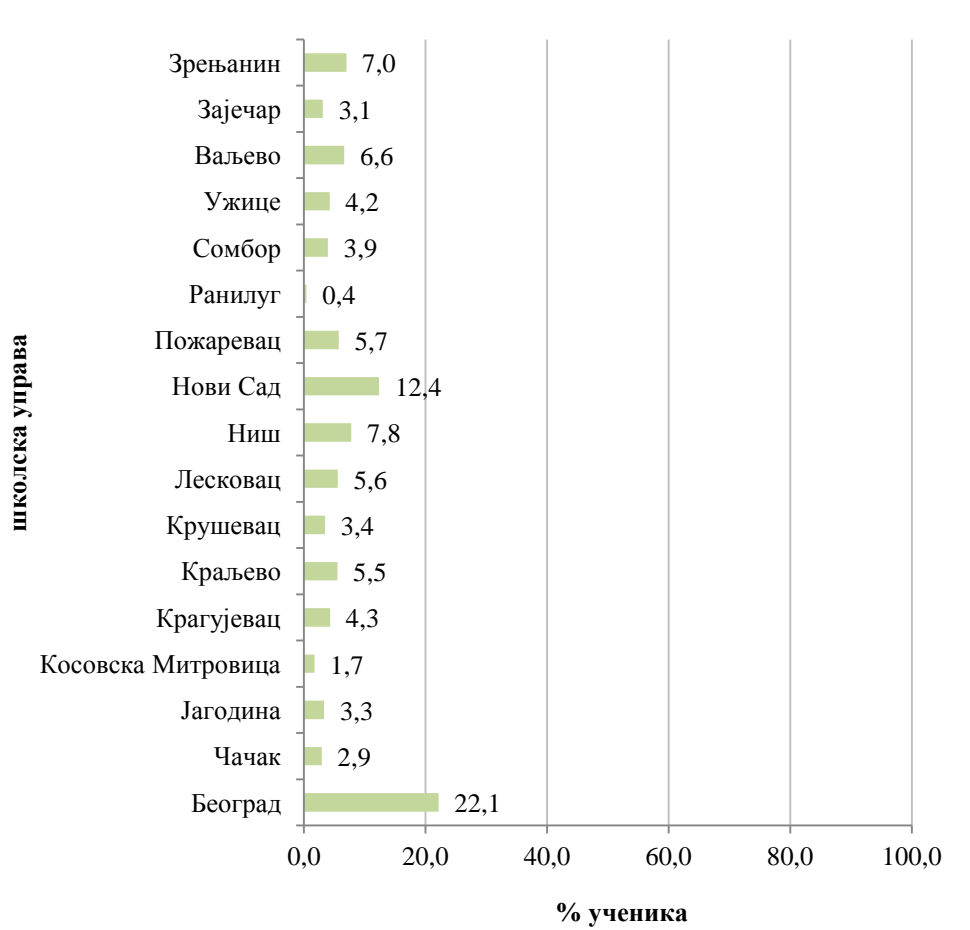
Језик на коме су ученици полагали испит	Број ученика		
	Тест из српског/матерњег језика	Тест из математике	Комбиновани тест
Српски језик	62.628	62.628	62.628
Мађарски језик	1.658	1.658	1.658
Албански језик	784	784	784
Словачки језик	372	372	372
Румунски језик	153	153	153
Бугарски језик	84	84	84
Русински језик	55	55	55
Хрватски језик	48	48	48
Укупно	65.782	65.782	65.782

На Графикону 1 приказана је процентуална заступљеност ученика који су приступили завршном испиту у односу на школску управу, као организациону јединицу Министарства просвете, науке и технолошког развоја. Уочава се да нешто више од петине ученика у Републици Србији који су приступили завршном испиту долази из Школске управе Београд. Ови подаци пружају јаснију слику о обиму и сложености организације

³ Подаци обухватају ученике који су регуларно/редовно завршили осми разред у шк. 2013/14. години (нису обухваћени ученици који су претходних година завршили основну школу, ученици који имају пребивалиште у Републици Српској, ученици који су основну школу завршили у иностранству, као и они који су испит полагали на прилагођен начин).

испита у појединим деловима Републике, а индиректно указују и на потребе мреже средњих стручних школа и гимназија.

Графикон 1. Процентуална заступљеност ученика који су приступили завршном испиту према школској управи



4.2. Резултати ученика који су полагали завршни испит на српском језику

У овом поглављу приказани су резултати ученика на завршном испиту у односу на више показатеља (предмет, округ, општина, пол, матерњи језик), којима се сагледава остваривање функција завршног испита.

Анализе које следе односе се на ученике који су полагали завршни испит на српском језику, док се у посебном поглављу налазе резултати ученика који су испит полагали на језицима националних мањина.

Приказ постигнућа ученика на тестовима

Просечно постигнуће на тестовима изражено је на скали од 0 до 20, јер овај број бодова кореспондира са укупним бројем задатака. За потребе уписа ученика коришћена је другачија скала (по 16 бодова за српски/матерњи језик и математику, 8 бодова за комбиновани тест). Међутим, таква скала није релевантна за анализу.

Ученици су били најуспешнији на **комбинованом тесту** (просечно постигнуће износи **12,21 бод**), затим на тесту из **српског језика** (просечно постигнуће износи **11,51 бод**), док су најмање успешни били у решавању теста из **математике** (просечно постигнуће износи **10,71 бод**). У односу на претходну годину, број бодова на тестовима из српског језика и математике незнатно се разликује⁴, иако су ове године сви задаци били непознати (необјављени у збирци).

Интересантно је утврдити број ученика који нису покушали да реше ниједан задатак, као и број оних који су се потрудили да реше читав тест, без обзира на укупан број бодова који су остварили. Као што је и очекивано, врло мали број ученика (26 на тесту из српског језика, 25 на тесту из математике и комбинованом тесту) није решавао ниједан задатак и вратио је дежурном наставнику празну испитну свеску. С друге стране, постоје битне разлике у броју ученика који су покушали да реше све задатке од теста до теста. Наиме, готово сви ученици (93,02%) су покушали да реше све задатке на комбинованом тесту, две трећине ученика (64,73%) је покушало да реши све задатке на тесту из српског језика, док је нешто мање од трећине ученика (29,10%) покушало да реши све задатке на тесту из математике (Графикон 2). Овај податак се у одређеној мери може објаснити структуром теста, тј. типом задатака, јер комбиновани тест има све задатке затвореног типа, тест из српског језика има већину задатака затвореног типа, док се у тесту из математике у многим задацима захтева поступак.

Када посматрамо ученике који имају минималан број бодова по тесту, уочавамо следеће: највећи број ученика са 0 бодова је на тесту из српског језика – 306 (0,49%), следе 142 (0,23%) ученика без бодова на тесту из математике, док на комбинованом тесту има

⁴ Просечно постигнуће ученика на завршном испиту 2013. године на тесту из српског језика износи 11,59, а на тесту из математике 10,86 од могућих 20 бодова.

само 13 (0,02%) ученика који нису освојили ниједан бод. Највише ученика је остварило максималан број бодова на тесту из математике – 2.147 (3,43%). Следи дупло мањи број њих који су освојили 20 бодова на тесту из српског језика – 1.072 (1,71%), док је тек 441 ученик (0,70%) постигао максималан учинак на комбинованом тесту (видети Графикон 2).

Графикон 2. Приказ процента ученика који су покушали да реше све задатке и ученика који остварују максималан број бодова на сва три теста



На основу наведених података, можемо уочити да, иако је највише ученика покушало да реши све задатке на комбинованом тесту, управо на овом тесту је најмањи број ученика који остварују максималан број бодова. С друге стране, премда троструко мање ученика приступа решавању свих задатака на тесту из математике, ипак већи проценат њих успева да оствари максималан број бодова. Иако је овај налаз неочекиван, на њега је вероватно утицао формат задатака на комбинованом тесту (сви задаци су били затвореног типа), тако да је постојала могућност погађања (независно од исхода погађања).

Опис стандардизоване скале коришћене за приказивање резултата

Резултати завршног испита имају вишеструку употребну вредност за носиоце развоја система образовања, али и за школе. За даље унапређивање квалитета наставних програма и рада наставника, као и за предузимање одговарајућих мера на системском нивоу, посебно ће бити драгоцене поређења постигнућа ученика у више генерација. Због тога је у анализи и приказу постигнућа ученика примењен посебан поступак трансформације података који омогућава поређење резултата више генерација ученика. Од прве године спровођења завршног испита резултати се приказују на стандардизованој

скали, тако што се просечном постигнућу на републичком нивоу даје вредност 500 (АС=500)⁵. То значи да ученик који на овој скали има 500 поена, остварује резултат који одговара националном просеку.

Уколико би се резултати приказивали као број остварених поена на тесту, постојао би проблем са тумачењем резултата у више година, јер тестови могу бити различите тежине, имати мање или више задатака или другачији начин вредновања.

Будући да су тест из математике и комбиновани тест били идентични за све ученике, независно од језика на коме су полагали, извршена је стандардизација скале на целој популацији ученика. Када је реч о тестовима из матерњег језика, скала је стандардизована за сваки језик посебно. Стандардизација на нивоу целе популације у овом случају није била могућа, због разлика у тестовима.

4.2.1. Анализа образовних постигнућа за српски језик и математику

Као што је претходно наведено, тестовима за завршни испит проверава се степен остварености стандарда постигнућа на крају основног образовања и васпитања. Због тога стручни тимови, чији рад координира Завод, припремају задатке који репрезентују изабране стандарде постигнућа, при чему воде рачуна о односу броја задатака који се односе на основни, средњи и напредни ниво постигнућа. Избор стандарда постигнућа који ће се проверавати на завршном испиту условљен је општим исходима основног образовања, циљевима, задацима и садржајем наставног програма одређеног предмета и задатим обимом теста.

Анализе и приказани резултати који следе односе се на евалуативну функцију завршног испита, јер омогућавају да се добије слика о томе која знања ученици поседују и у којој мери. Анализу образовних постигнућа на комбинованом тесту није било оправдано приказати, имајући у виду број предмета који су заступљени у овом тесту, као и број задатака по сваком од предмета. Додатну препреку представља неуједначеност задатака по предметима у погледу нивоа постигнућа. Подсећамо да су ове године ученици по први пут решавали задатке који нису били објављени у збиркама за припрему завршног испита.

Тест из српског језика за завршни испит школске 2013/2014. године заснован је на структури која се разликује од оних које су примењиване претходних година на овом испиту. На три завршна испита свака од четири области (*Вештина читања и разумевање прочитаног; Писано изражавање; Граматика, лексика, народни и књижевни језик и Књижевност*) била је у тесту равномерно заступљена са по пет питања. У школској 2013/2014. години конципиран је тест са по два питања из *Вештине читања и разумевања прочитаног* и *Писаног изражавања*, док је из *Граматике, лексике, народног и књижевног језика* било девет задатака, а седам из *Књижевности*. Стручна група, заједно са

⁵ АС=500 значи да аритметичка средина има вредност 500

консултантима, одлучила се за овакву расподелу вођена чињеницом да се у основној школи највише обрађују теме из граматике и књижевности, а да су читање и писање интегрисани у ове две области, да их прожимају.

Највећи број ученика у Србији, према резултатима завршног испита, у краћем, једноставнијем тексту лако проналази информације које су дате експлицитно; значења речи и израза из контекста свакодневне комуникације добро су им позната. Такође, готово сви ученици препознају поређење као стилску фигуру и разликују приповедача од аутора дела.

Ученици са просечном успешношћу, поред претходно наведених, поседују и нешто обимнија и комплекснија знања. Наиме, они умеју да: повежу књижевна дела из обавезног школског програма са ауторима; у књижевноуметничком делу издвоје мотив као један од основних елемената структуре и знају јунаке епских народних песама. Такође, ови ученици знају да у краћем тексту средње сложености одреде став аутора. Просечан ученик познаје облик задате речи у синтагми са бројем и разликује врсте гласовних алтернација у једноставним примерима. Велико и мало слово у сложенијим примерима (који, осим личних имена и једночланих географских назива, садрже и присвојни придев изведен од властите именице или назив неког дела са више речи) ови ученици правилно употребљавају.

Најбољи ученици су најуспешнији у граматици. Они, поред свих претходно наведених компетенција, успевају да именују глаголске облике и типичне примере зависних реченица. Изузетни ученици, такође, умеју да издвоје прилошке одредбе по врстама.

Резултати завршног испита казују да је успешност у решавању задатака у тесној вези, пре свега, са врстом текста коју ученици имају пред собом. Прозне текстове – и књижевноуметничке и неуметничке – тумаче са већом успешношћу, док је поезија очигледно већи изазов.

Ученици су најмање успешни у области *Грамматика, лексика, народни и књижевни језик*, иако је током школовања овој области посвећен највећи број часова.

Тест из математике за завршни испит школске 2013/2014. године заснован је на структури која се разликује од оних које су примењиване протеклих година на овом испиту. На претходна три завршна испита свака од пет области (*Бројеви и операције са њима, Алгебра и функције, Геометрија, Мерење и Обрада података*) била је у тесту равномерно заступљена са по четири питања. У школској 2013/2014. години конципиран је тест са четири задатка из области *Бројеви и операције са њима*, са пет задатака из области *Алгебра и функције*, шест задатака из области *Геометрија*, два задатка из области *Мерење* и три задатка из области *Обрада података*. За овакву расподелу стручна група, заједно са рецензентима, одлучила се вођена чињеницом да се у основној школи највише обрађују

садржаји из области *Бројеви и операција са њима*, *Алгебра и функције*, *Геометрија* и *Обрада података*, док се теме из области *Мерење* изучавају интегрисано са другим темама и наставним предметима. Задаци у тесту су били распоређени по нивоима постигнућа (основни, средњи, напредни), од лакших ка тежим.

Задаци које решавају **готово сви ученици** на завршном испиту обухватају основна математичка знања и вештине. Ученици са лакоћом решавају једноставне проблеме који су из познатог контекста, препознају основне особине фигура у равни и примењују најједноставније процедуре и формуле.

Задатке које су решавали **ученици са просечним постигнућем** на тесту из математике обухватају поред претходно наведених и математичка знања и вештине које захтевају примену одређених једноставнијих математичких процедура и процеса, познавање особина објеката у равни и простору, односа мерних јединица и стратегија за решавање проблема из свакодневног живота.

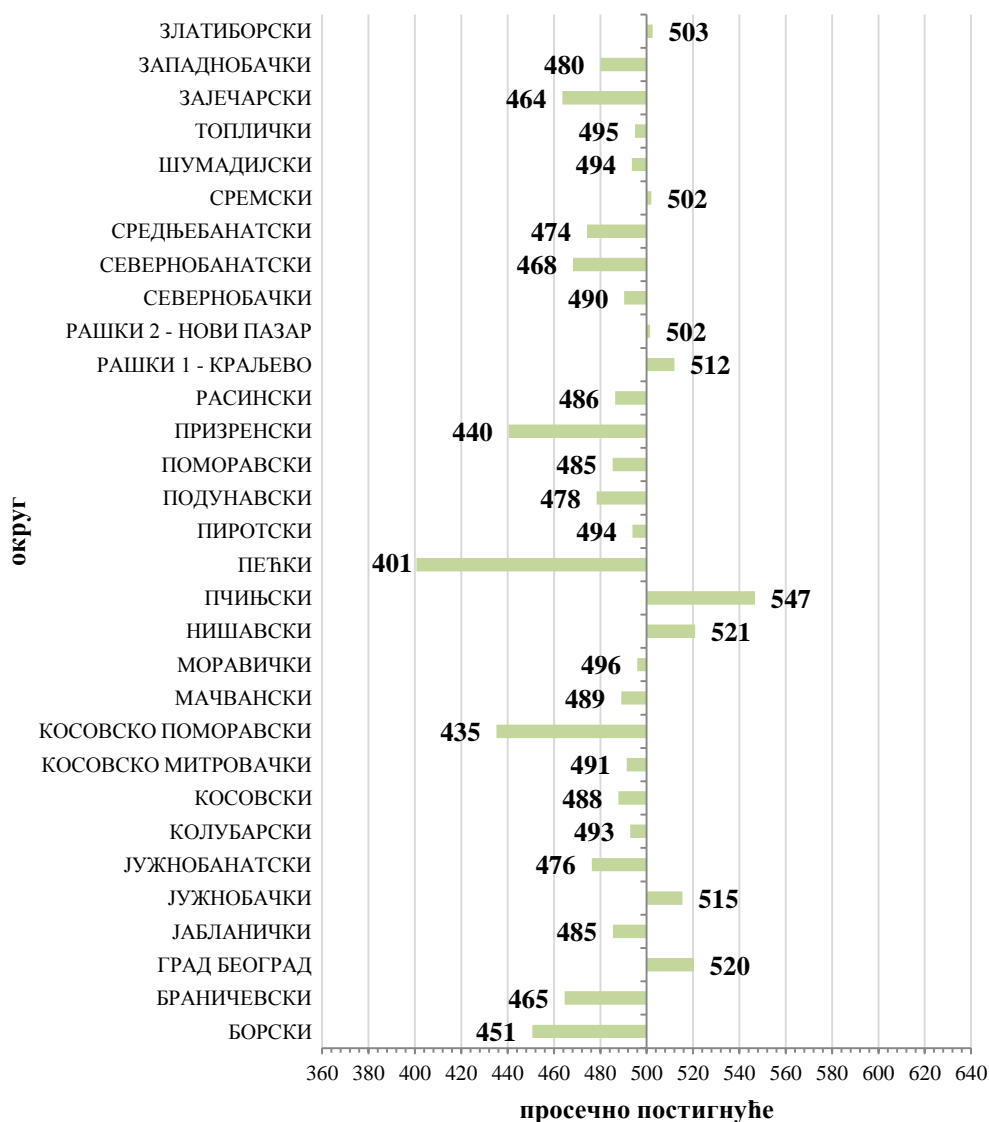
Најуспешнији ученици, поред онога што решавају остали ученици, успевају да реше и задатке у којима се од њих очекује да моделују задати проблем и идентификују релевантне математичке концепте како би дошли до решења. Ови проблеми се односе на разумевање особина објеката у равни и простору и трансформацију сложених бројевних израза.

На основу постигнутих резултата може се донети закључак да су у свим областима и на свим нивоима постигнућа ученици били значајно успешнији у задацима који су блиски њиховом искуству и где није неопходно применити формалне математичке процедуре и формуле. Иако је највећи број часова у старијим разредима посвећен садржајима из области *Геометрија*, ученици су у задацима из ове области постигли резултате испод очекиваног нивоа. У осталим областима постигнућа ученика су у очекиваним границама.

4.2.2. Анализа образовних постигнућа на нивоу округа

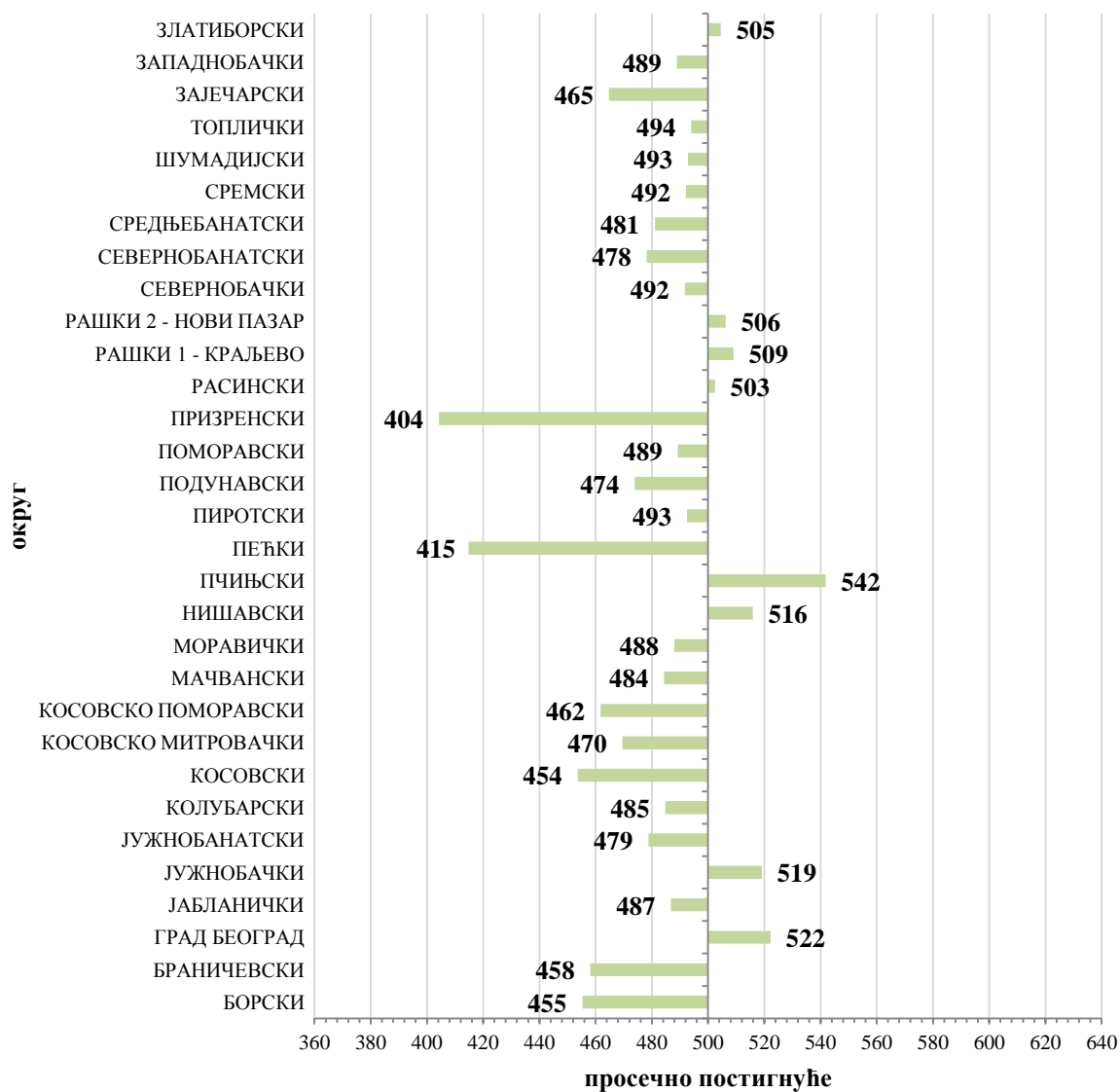
Применом стандардизоване скале постигнућа на Графикону 3 приказан је положај сваког округа у односу на просечно постигнуће на републичком нивоу на тесту из српског језика (скор 500). **Просечни скорови округа показују да се у распону од 490 до 510 бодова (распон просека) налази десет од 31 округа. Испод просечног постигнућа (мање од 490) налазе се резултати ученика у 16 округа, а изнад просечног постигнућа (више од 510) су резултати ученика у пет округа (Пчињски, Нишавски, Град Београд, Јужнобачки и Рашки 1 – Краљево).**

Графикон 3. Просечно постигнуће ученика из српског језика на нивоу округа



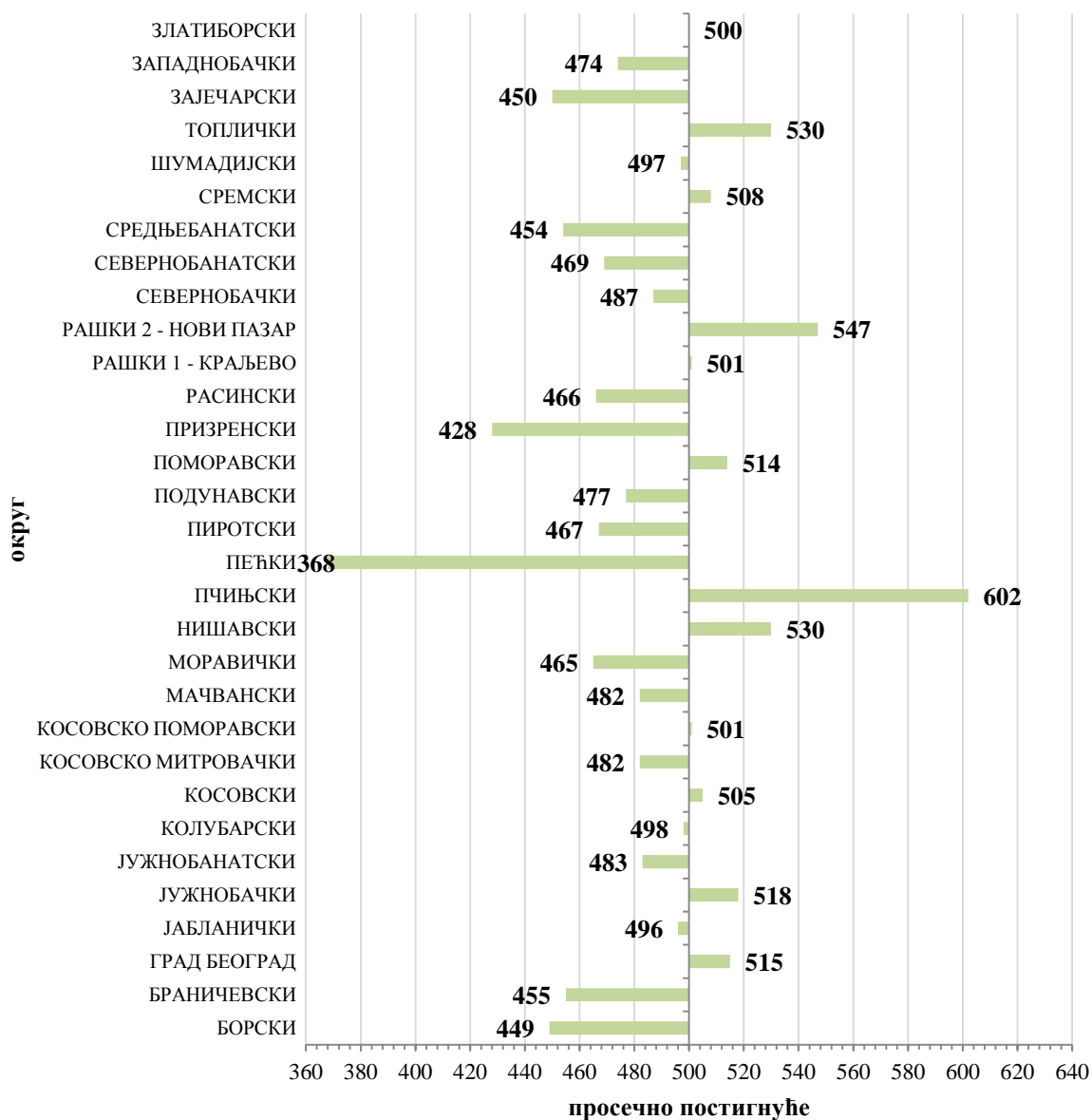
Графикон 4 приказује положај сваког округа у односу на просечно постигнуће на републичком нивоу на тесту из математике (скор 500). **Просечни скорови округа показују да се у распону од 490 до 510 бодова (распон просека) налази девет од 31 округа. Испод просечног постигнућа (мање од 490) налазе се резултати ученика у 18 округа, а изнад просечног постигнућа (више од 510) су резултати ученика у четири округа (Пчињски, Град Београд, Јужнобачки и Нишавски).**

Графикон 4. Просечно постигнуће ученика из математике на нивоу округа



Графикон 5 приказује положај сваког округа у односу на просечно постигнуће на републичком нивоу на комбинованом тесту (скор 500). **Просечни скорови округа показују да се у распону од 490 до 510 бодова (распон просека) налази осам од 31 округа. Испод просечног постигнућа (мање од 490) налазе се резултати ученика у 16 округа, а изнад просечног постигнућа (више од 510) су резултати ученика у седам округа (Пчињски, Рашки 2 – Нови Пазар, Топлички, Нишавски, Јужнобачки, Град Београд и Поморавски).**

Графикон 5. Просечно постигнуће ученика на комбинованом тесту на нивоу округа



На основу претходно приказаних резултата за сва три теста, може се констатовати следеће:

1. Пчињски округ остварује убедљиво највише просечно постигнуће на сва три теста. Поред тога, још три округа имају постигнућа изнад просека на свим тестовима, а то су: Град Београд, Нишавски и Јужнобачки округ.
2. Преко половине округа има исподпросечна постигнућа на сва три теста, док се у око трећини округа постижу резултати на нивоу просечних.
3. Већина округа има прилично уједначена постигнућа на два теста (српски језик и математика). Када је реч о комбинованом тесту, окрузи у којима су знатно виша постигнућа на овом, у односу на друга два теста су: Топлички, Рашки 2 – Нови Пазар, Поморавски и Пчињски; док је у следећим окрузима постигнуће на комбинованом тесту знатно ниже у односу на друга два теста: Средњобанатски, Расински, Пиротски и Моравички.
4. Поређење највиших и најнижих просечних постигнућа показује да је распон постигнућа значајно већи на комбинованом тесту (234 бода), него на тесту из српског језика (146 бодова) и математике (138 бодова).
5. У тумачењу претежно исподпросечних резултата које постижу ученици из Пећког, Призренског, Косовског, Косовско-митровачког и Косовско-поморавског округа потребно је уважити вишегодишње неповољне услове живота и образовни контекст, што се свакако одразило и на њихова постигнућа.

Резултати округа у четири године реализације завршног испита

Приказивање резултата завршног испита на стандардизованој скали омогућава да се прати успешност ученика на различитим нивоима (округ, општина, школа) током више година реализације испита. За школе и доносиоце одлука ови подаци могу имати практичан значај, јер обезбеђују јасније сагледавање потреба школа и осмишљавање мера за пружање подршке.

У табелама које следе (Табеле 2 и 3) приказани су резултати ученика на нивоу округа на тесту из српског језика и математике за 2011, 2012, 2013. и 2014. годину. Стрелицама су обележене три основне категорије постигнућа у односу на републички просек за дату годину: испод просека (постигнуће мање од 490), на нивоу просека (постигнуће између 490 и 510) и изнад просека (постигнуће изнад 510). Црвена стрелица (смер надоле) означава постигнућа која су испод републичког просека, жута стрелица означава постигнућа која су на нивоу републичког просека, док зелена стрелица (смер нагоре) означава постигнућа која су изнад републичког просека за једну школску годину. Просечно постигнуће на републичком нивоу у стандардизованим скоровима износи 500, док је за оба предмета наведено просечно постигнуће изражено у бодовима (сирови скор на скали од 0 до 20) за све четири године.

Када се ради о тесту из српског језика, у Табели 2 можемо приметити да је у 15 округа постигнуће током ове четири године варијало у смислу припадности одређеној категорији постигнућа (негде је имало узлазни, а негде силазни тренд). Да би се извели правилни закључци у читању табеле која следи, потребно је, осим смерова стрелица, обратити пажњу и на бројчане вредности (постигнуће округа на стандардизованој скали). Примера ради, просечно постигнуће ученика из српског језика у Средњобанатском округу је у све четири године у категорији испод просека. Међутим, из године у годину присутан је пад постигнућа ученика, што за доносиоце одлука представља индикативан податак.

Табела 2. Просечно постигнуће ученика из српског језика на нивоу округа по годинама

Округ	2011	2012	2013	2014
БОРСКИ	↓ 474	↓ 467	↓ 463	↓ 451
БРАНИЧЕВСКИ	↓ 471	↓ 474	↓ 466	↓ 465
ГРАД БЕОГРАД	↑ 513	↑ 522	↑ 529	↑ 520
ЈАБЛАНИЧКИ	↑ 521	→ 501	→ 492	↓ 485
ЈУЖНОБАЧКИ	↑ 513	↑ 517	↑ 510	↑ 515
ЈУЖНОБАНАТСКИ	↓ 478	→ 491	↓ 489	↓ 476
КОЛУЂАРСКИ	↓ 488	→ 497	→ 497	→ 493
КОСОВСКИ	↓ 489	↑ 522	↓ 453	↓ 488
КОСОВСКО МИТРОВАЧКИ	↑ 514	↓ 476	↓ 476	→ 491
КОСОВСКО ПОМОРАВСКИ	↓ 435	↓ 425	↓ 485	↓ 435
МАЧВАНСКИ	↓ 471	↓ 482	↓ 486	↓ 489
МОРАВИЧКИ	→ 493	↓ 487	↓ 485	→ 496
НИШАВСКИ	↑ 522	↑ 517	↑ 513	↑ 521
ПЧИЊСКИ	↑ 562	↑ 526	↑ 537	↑ 547
ПЕЊКИ	↓ 422	↓ 418	↓ 401	↓ 401
ПИРОТСКИ	↓ 485	↓ 486	↓ 472	→ 494
ПОДУНАВСКИ	↓ 476	↓ 478	↓ 481	↓ 478
ПОМОРАВСКИ	→ 497	→ 499	→ 498	↓ 485
ПРИЗРЕНСКИ	↓ 470	↓ 385	↓ 441	↓ 440
РАСИНСКИ	↓ 489	→ 491	↓ 486	↓ 486
РАШКИ 1 (Краљево)	↑ 515	↑ 519	→ 505	↑ 512
РАШКИ 2 (Нови Пазар)	↑ 534	↓ 459	↓ 475	→ 502
СЕВЕРНОБАЧКИ	→ 491	↓ 489	↓ 487	→ 490
СЕВЕРНОБАНАТСКИ	↓ 474	↓ 477	↓ 473	↓ 468
СРЕДЊЕБАНАТСКИ	↓ 485	↓ 480	↓ 478	↓ 474
СРЕМСКИ	↓ 480	→ 498	→ 496	→ 502
ШУМАДИЈСКИ	→ 494	→ 494	↓ 486	→ 494
ТОПЛИЧКИ	↓ 480	↓ 479	→ 492	→ 495
ЗАЈЕЧАРСКИ	↓ 473	↓ 475	↓ 476	↓ 464
ЗАПАДНОБАЧКИ	↓ 483	↓ 479	↓ 471	↓ 480
ЗЛАТИБОРСКИ	→ 501	→ 505	→ 507	→ 503
РЕПУБЛИЧКИ ПРОСЕК стандардизовани скор	500	500	500	500
РЕПУБЛИЧКИ ПРОСЕК сирови скор	12,8	13,3	11,6	11,5

Легенда: ↓ испод просека → просек ↑ изнад просека

Када се ради о тесту из математике, у Табели 3 можемо приметити да је у 16 округа постигнуће током ове четири године варирало у смислу припадности одређеној категорији постигнућа (негде је имало узлазни, а негде силазни тренд). Да би се извели исправни закључци у читању табеле која следи, потребно је, осим смерова стрелица, обратити пажњу и на бројчане вредности (постигнуће округа на стандардизованој скали). Примера ради, просечно постигнуће ученика из математике у Борском округу је у све четири године у категорији испод просека, при чему је приметан пад постигнућа ученика из године у годину.

Табела 3. Просечно постигнуће ученика из математике на нивоу округа по годинама

Округ	2011	2012	2013	2014
БОРСКИ	↓ 472	↓ 459	↓ 459	↓ 455
БРАНИЧЕВСКИ	↓ 462	↓ 468	↓ 457	↓ 458
ГРАД БЕОГРАД	↑ 512	↑ 523	↑ 519	↑ 522
ЈАБЛАНИЧКИ	↑ 532	→ 493	→ 494	↓ 487
ЈУЖНОБАЧКИ	↑ 515	↑ 521	↑ 515	↑ 519
ЈУЖНОБАНАТСКИ	↓ 479	↓ 486	↓ 480	↓ 479
КОЛУЂАРСКИ	↓ 488	→ 493	→ 495	↓ 485
КОСОВСКИ	↑ 510	↑ 543	↓ 456	↓ 454
КОСОВСКО МИТРОВАЧКИ	↑ 528	↓ 462	↓ 468	↓ 470
КОСОВСКО ПОМОРАВСКИ	↓ 466	↓ 452	↓ 484	↓ 462
МАЧВАНСКИ	↓ 470	↓ 484	↓ 488	↓ 484
МОРАВИЧКИ	↓ 487	↓ 485	→ 492	↓ 488
НИШАВСКИ	↑ 515	↑ 513	↑ 518	↑ 516
ПЧИЊСКИ	↑ 599	↑ 529	↑ 543	↑ 542
ПЕЊКИ	↓ 435	↓ 471	↓ 420	↓ 415
ПИРОТСКИ	↓ 484	↓ 483	↓ 483	→ 493
ПОДУНАВСКИ	↓ 466	↓ 481	↓ 480	↓ 474
ПОМОРАВСКИ	→ 493	→ 496	→ 499	↓ 489
ПРИЗРЕНСКИ	↓ 467	↓ 415	↓ 425	↓ 404
РАСИНСКИ	↓ 484	→ 493	→ 496	→ 503
РАШКИ 1 (Краљево)	↑ 515	↑ 516	→ 506	→ 509
РАШКИ 2 (Нови Пазар)	↑ 562	↓ 452	↓ 488	→ 506
СЕВЕРНОБАЧКИ	↓ 481	→ 493	↓ 485	→ 492
СЕВЕРНОБАНАТСКИ	↓ 472	↓ 487	→ 494	↓ 478
СРЕДЊЕБАНАТСКИ	↓ 479	↓ 483	↓ 475	↓ 481
СРЕМСКИ	↓ 475	→ 501	→ 499	→ 492
ШУМАДИЈСКИ	↓ 487	→ 493	↓ 488	→ 493
ТОПЛИЧКИ	↓ 480	↓ 474	→ 496	→ 494
ЗАЈЕЧАРСКИ	↓ 465	↓ 472	↓ 481	↓ 465
ЗАПАДНОБАЧКИ	↓ 479	→ 496	↓ 485	↓ 489
ЗЛАТИБОРСКИ	→ 501	→ 503	→ 509	→ 505
РЕПУБЛИЧКИ ПРОСЕК стандардизовани скор	500	500	500	500
РЕПУБЛИЧКИ ПРОСЕК сирови скор	12,0	10,4	10,9	10,7

Легенда: ↓ испод просека → просек ↑ изнад просека

Посматрано по годинама, на оба теста присутан је тренд смањења броја округа који бележе изнадпросечна постигнућа, уз повећање броја округа у категорији просечних постигнућа. Окрузи који на оба теста имају изнадпросечна постигнућа су: Пчињски, Град Београд, Нишавски и Јужнобачки, док се постигнућа ученика у Златиборском округу константно налазе у нивоу просека. На тесту из српског језика, једанаест округа се током све четири године налази у категорији исподпросечних постигнућа, док је на тесту из математике таквих округа девет.

Може се уочити да **Пчињски округ**, слично као и претходних година, има највиши скор (из српског језика 547, из математике 542, на комбинованом тесту 602). Овај резултат је неочекиван, узимајући у обзир податак да је највећи број општина из Пчињског округа категорисан као изразито неразвијено или девастирано подручје. Сумња у ове резултате потврђује се након анализе резултата контроле квалитета оцењивања на завршном испиту⁶, која се након сваког завршног испита спроводи на узорку школа и указује на постојање нерегуларности током дежурстава и прегледања тестова. Будући да подаци говоре о томе да у постојећем образовном контексту није било додатних подстицаја и мера за школе у овом округу, мала је вероватноћа да су добијени резултати на завршном испиту објективни. Због тога не можемо имати пуно поверење у поступање главних актера на завршном испиту, те се добијени просечни скор не може тумачити као индикатор високог квалитета образовања у Пчињском округу.

Поред Пчињског округа, и у **округу Рашка 2 – Нови Пазар** претходних година су идентификовани пропусти у процедурама и оцењивању на завршном испиту. Упркос томе, у овом округу се опет бележи пораст постигнућа на тесту из српског језика за 27 бодова, а на тесту из математике за 18 бодова на стандардизованој скали. Уједно, ученици из овог округа имају изузетно висока постигнућа и на комбинованом тесту – 547 бодова на стандардизованој скали.

Претпрошле године се бележио пад успеха у ова два округа и то се тумачило као ефекат реализованих мера Завода, Пројекта ИПА 2008 и Министарства у правцу осигурања регуларности завршног испита. Школе из ових округа учиниле су напоре да 2012. године испит спроведу у прописаним условима и на начин који осигурава добијање објективних и поузданих података о знању ученика. Стиче се утисак да ове, као и претходне године, школе нису доследно поштовале упутства, и да су направиле пропусте у дежурству, супервизији и прегледању тестова.

⁶ Извештај о резултатима контроле квалитета оцењивања припрема Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања и доставља га на надлежност министру.

4.2.3. **Анализа образовних постигнућа на завршном испиту на нивоу општине**

Приказ резултата завршног испита из српског језика, математике и комбинованог теста на нивоу општине дат је у Прилогу 1 – Табела 1. Овај прилог садржи податке за свих 17 школских управа, 31 округ и 180 општина на територији Републике Србије. Такође, уз сваку општину дат је и податак о њеној развијености, при чему се користи категоризација из Уредбе Владе Републике Србије о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2013. годину⁷.

Општине са **највишим просечним постигнућем из српског језика** (аритметичка средина – АС) на републичком нивоу су: **Врање** (581), **Штрпце** (576), **Стари град** (566), **Врачар** (562) и **Трговиште** (561), а **најниже просечно постигнуће** имају: **Исток** (385), **Витина** (389), **Медвеђа** (399), **Обилић** (399) и **Ораховац** (408).

Општине са **највишим просечним постигнућем из математике** на републичком нивоу су: **Трговиште** (574), **Врање** (568), **Врачар** (566), **Стари град** (564) и **Нови Београд** (555), а **најниже просечно постигнуће** имају: **Исток** (395), **Гора-Драгаш** (397), **Гацин Хан** (411), **Витина** (411) и **Жабари** (420).

Општине са **највишим просечним постигнућем на комбинованом тесту** на републичком нивоу су: **Трговиште** (656), **Врање** (633), **Бујановац** (618), **Свилајнац** (610), и **Бојник** (603), а **најниже просечно постигнуће** имају: **Исток** (357), **Пећ** (382), **Жабари** (397), **Витина** (410) и **Ада** (410).

Разлика у просечним постигнућима ученика у општинама са врха и дна скале на тесту из српског језика износи 196 бодова, на тесту из математике 179 бодова, а на комбинованом тесту разлика је највиша и износи 299. Вредности су изражене преко бодова на стандардизованој скали. Овакве разлике могу бити последица степена развијености општине, будући да развијеност директно утиче на услове у којима се одвија процес образовања и васпитања и могућности локалне самоуправе и школе да улаже у људске ресурсе, њихово професионално усавршавање и опремање школа. Међутим, општина Трговиште, иако припада групи девастираних подручја (степен развијености ове општине је испод 50% РП), остварује изузетно високе резултате на сва три теста. Овако висока постигнућа могу бити резултат пропуста у регуларности спровођења испита и оцењивања ученичких одговора.

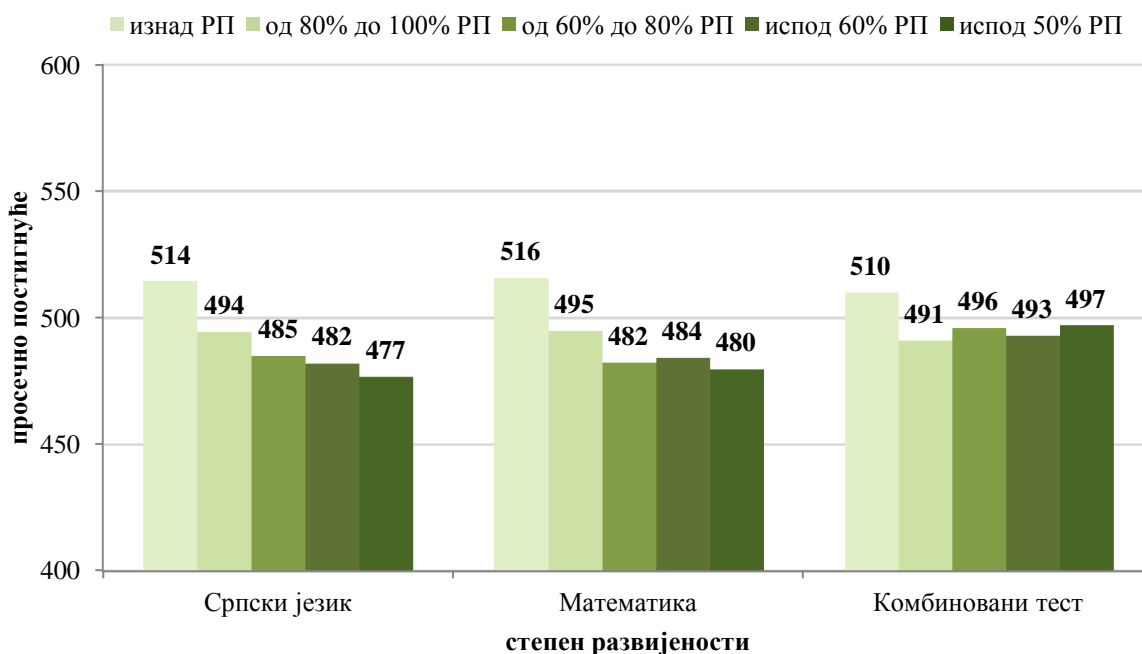
⁷ Влада Републике Србије, на основу Закона о регионалном развоју („Службени гласник РС”, бр. 51/09 и 30/10) сваке године утврђује листу региона и јединица локалне самоуправе.

Анализа образовних постигнућа ученика према степену развијености општине

Социокономски услови и развијеност подручја у коме се остварује формално образовање утичу на квалитет процеса и резултате образовања. Зато је важно да се, приликом тумачења резултата на завршном испиту, уважи и податак о степену развијености општине, јер поређење резултата завршног испита за општине које имају различит степен развијености може навести на погрешне закључке.

За степен развијености општина у Републици Србији у овом извештају користе се ознаке од 1 до 4, односно 5. Ознаку 1 имају општине чији је степен развијености изнад републичког просека (РП). Ознаку 2 имају општине чији је степен развијености у распону од 80% до 100% републичког просека. Ознаку 3 имају недовољно развијене општине, са степеном развијености од 60% до 80% републичког просека. Ознаку 4 имају изразито неразвијене општине чији је степен развијености испод 60% републичког просека, а ознаку 5 имају девастирана подручја, чији је степен развијености испод 50% републичког просека. Статус недовољно развијеног региона има и Регион Косова и Метохије, а у наведеној уредби општине са ове територије нису категорисане. Због тога у Прилогу 1 не постоји ознака развијености општина са територије Косова и Метохије.

Графикон 6. Просечно постигнуће ученика на три теста на завршном испиту према степену развијености општина



На основу података са Графикана 6 може се рећи да постоје мале разлике у просечном постигнућу ученика који припадају општинама различитог степена развијености. **Уочава се веома блага тенденција пада просечног постигнућа ученика са смањивањем степена развијености општина на тесту из српског језика и математике, с тим што у математици постоји изузетак у општинама треће и четврте категорије развијености. На комбинованом тесту, просечно постигнуће ученика у општинама које припадају трећој, четвртој и петој категорији развијености је мало ниже од постигнућа ученика у општинама које припадају првој и нешто више од просечног постигнућа ученика у општинама које припадају другој категорији развијености.**

У оквиру сваке категорије, издвојене су општине са највишим и најнижим постигнућем на тестовима.

Табела 4. Приказ општина са најнижим и највишим постигнућима према степену развијености

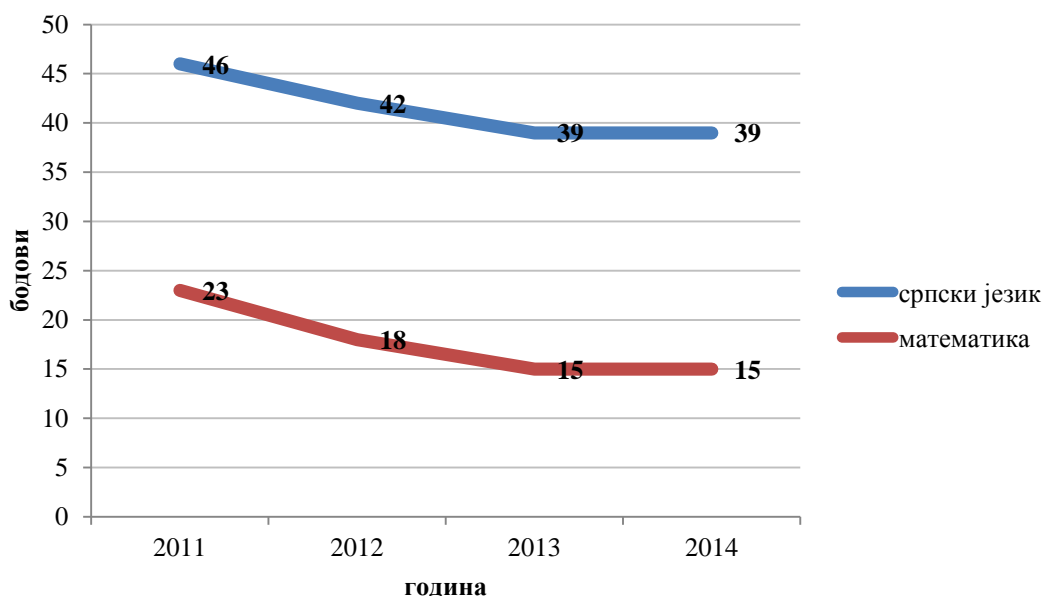
	Просечно постигнуће					
	Српски језик		Математика		Комбиновани тест	
	Најниже	Највише	Најниже	Највише	Најниже	Највише
Изнад РП	Младеновац (455) Пећинци (456)	Стари град (567) Врачар (560)	Лајковац (450) Пећинци (454)	Врачар (566) Стари град (564)	Кањижа (433) Барајево (438)	Врачар (561) Стари град (552)
Од 80 до 100% РП	Неготин (426) Апатин (445)	Врање (581) Врњачка Бања (542)	Неготин (429) Нови Кнежевац (435)	Врање (569) Врњачка Бања (540)	Ада (410) Нови Бечеј (427)	Врање (633) Врњачка Бања (572)
Од 60 до 80% РП	Чока (429) Жабари (430)	Смедеревска Паланка (517) Краљево (507)	Жабари (418) Владимирци (422)	Бачки Петровац (527) Свилајнац (526)	Жабари (397) Ковачица (417)	Свилајнац (610) Уб (574)
Испод 60% РП	Гацин Хан (433) Рача (436)	Прешево (541) Бујановац (535)	Гацин Хан (411) Рача (433)	Власотинце (541) Бујановац (529)	Гацин Хан (415) Рача (423)	Бујановац (618) Прешево (600)
Испод 50% РП	Медвеђа (398) Црна Трава (412)	Трговиште (560) Бојник (537)	Бела Паланка (427) Сврљиг (446)	Трговиште (575) Бојник (525)	Бела Паланка (415) Лебане (429)	Трговиште (656) Бојник (603)

Поређења највиших и најнижих просечних постигнућа у оквиру једне категорије развијености говоре о постојању великог распона у постигнућима општина. Највише разлике постоје у комбинованом тесту и у просеку оне износе 202 бода на стандардизованој скали, с тим што су оне најмање изражене за општине које припадају првој категорији развијености. У српском језику и математици разлике су у просеку око 120 бодова на стандардизованој скали, с тим што су оне мање изражене за општине које припадају трећој категорији развијености. Ако пођемо од претпоставке да све школе у истој категорији развијености имају сличне услове за рад и да су испит и оцењивање спроведени регуларно, узроке добијених разлика у постигнућима треба тражити у раду школа, пре свега у квалитету наставе. Разлике су индикативне и могу бити основа за доношење одлука о томе на који начин и у ком обиму су потребне мере подршке да би се унапредио рад одређених школа.

4.2.4. Анализа образовних постигнућа на завршном испиту према полу

На републичком нивоу, утврђено је да су девојчице биле успешније на сва три теста у односу на дечаке, при чему је разлика у постигнућу већа на тесту из српског језика (39 бодова на стандардизованој скали), него на тесту из математике (15 бодова на стандардизованој скали) и на комбинованом тесту (3 бода на стандардизованој скали). Претходне три године су се разлике у просечним постигнућима дечака и девојчица смањивале на тесту из српског језика и математике. Ове школске године, у односу на претходну, разлике у просечним постигнућима између дечака и девојчица су у стагнацији, тј. потпуно су исте као и 2013. године, што се може видети на Графикону 7. С обзиром на то да је комбиновани тест први пут ове године био део испита, није могуће приказати тренд разлика у постигнућима дечака и девојчица.

Графикон 7. Разлике у постигнућима између дечака и девојчица из српског језика и математике у односу на годину реализације завршног испита



Општине у којима уочавамо **највеће разлике у просечном постигнућу из српског језика** између дечака и девојчица су: **Ораховац** (170), **Кањижа** (113), **Мерошина** (94), **Вучитрн** (94) и **Мали Иђош** (83), при чему су разлике у корист девојчица. Општине које имају **најмање разлике у просечном постигнућу** између дечака и девојчица су: **Ада** и **Бела Црква**, у којима нема разлике између дечака и девојчица, **Баточина** (1), **Гњилане** (1) и **Пећ** (4).

Општине у којима уочавамо **највеће разлике у просечном постигнућу из математике** између дечака и девојчица су: **Србица** (92 бода у корист дечака), **Прешево** (71 бод у корист девојчица), **Кањижа** (64 бода у корист девојчица), **Голубац** (63 бода у корист дечака), **Чајетина** (58 бодова у корист девојчица) и **Обилић** (58 бодова у корист дечака).

Општине у којима **не постоји разлика у просечном постигнућу** ученика у односу на пол су: **Ћићевац, Гацин Хан, Пожаревац, Шид и Ковачица.**

Општине у којима уочавамо **највеће разлике у просечном постигнућу** на комбинованом тесту између дечака и девојчица су: **Сечањ (71), Гора-Драгаш (70), Србица (63) и Голубац (53)**, при чему је само у општини Гора-Драгаш та разлика у корист девојчица, а у осталим је разлика у корист дечака. Општине у којима **не постоји разлика у просечном постигнућу** ученика у односу на пол су: **Вождовац, Барајево, Звечан и Бачка Паланка.**

4.3. Резултати ученика који су полагали завршни испит на језицима националних мањина

Резултати ученика који су завршни испит полагали на језицима националних мањина приказани су посебно за сваки језик на коме су ученици полагали испит. Ове године ученици бугарске националне мањине су по први пут од увођења завршног испита полагали тестове на бугарском језику. **Укупан број ученика који су полагали завршни испит на језицима националних мањина износи 3.154, што чини 4,8% укупне популације ученика.** Највећи проценат ученика – 2,52% полагао је испит на мађарском језику, 1,19% ученика на албанском језику, 0,57% ученика на словачком језику, 0,23% ученика на румунском језику, 0,13% ученика на бугарском језику, 0,08% ученика на русинском језику и 0,07% ученика на хрватском језику. У односу на претходну школску годину, број ученика који су испит полагали на језицима националних мањина смањио се у популацији ученика мађарске, албанске и русинске националне мањине.

Као што је описано у делу који се односи на стандардизацију коришћене скале, будући да су **тест из математике и комбиновани тест** били идентични за све ученике, независно од језика на коме су полагали, извршена је стандардизација скале на целој популацији ученика. Приликом поређења постигнућа ученика који су испит полагали на различитим језицима, треба водити рачуна о величини сваке субпопулације.

За **тестове из матерњег језика**, скала је стандардизована за сваки језик посебно. Стандардизација на нивоу целе популације у овом случају није била могућа, због разлика у тестовима. Између тестова на матерњем језику постојале су како структуралне, тако и садржинске разлике. Другачија структура тестова је подразумевала неједнаку заступљеност задатака по областима стандарда и сложености захтева у задацима (нивои постигнућа). Разлике међу тестовима на матерњем језику у садржинском смислу биле су условљене разликама које постоје у циљевима наставе, програмским садржајима и образовним стандардима за крај обавезног образовања за сваки од ових језика. С тим у вези, међусобно поређење резултата ученика различитих националних мањина на тесту из матерњег језика није оправдано.

У Прилогу 1 – Табеле од 2 до 8, приказани су резултати завршног испита за ученике који су испит полагали на мањинским језицима. Резултати су приказани за сва три теста, за све ученике, према припадности општини, округу и школској управи Министарства просвете, науке и технолошког развоја.

Због малог броја ученика који су у одређеним окрузима и општинама полагали испит на неком од мањинских језика, није могуће поуздано закључивати о резултатима које су остварили. За оне општине/округе у којима је број ученика мали, а истичу се по просечном постигнућу, поређење резултата са резултатима осталих општина/округа исте субпопулације није оправдано. У Прилогу 1 – Табеле од 2 до 8 означене су општине у којима је број ученика мањи од 10. Међутим, то не значи да анализу резултата ученика из малобројних субпопулација треба изоставити. На завршном испиту ови ученици појављују се као комплетна популација мањинске групе, а резултати које постижу треба да буду у функцији осигурања квалитета наставе на мањинским језицима.

Анализа образовних постигнућа ученика који су испит полагали на мађарском језику

Завршни испит на мађарском језику спроведен је у 24 општине из 6 округа, односно три школске управе Министарства просвете, науке и технолошког развоја. **Просечно постигнуће ученика на тесту из мађарског језика износи 10,30 бодова, на тесту из математике 8,90 бодова, а на комбинованом тесту 10,29 од могућих 20 бодова.**

Према подацима приказаним у Прилогу 1 – Табела 2, може се закључити да на тесту из мађарског језика највиши просечни скор имају ученици из Севернобанатског и Западнобачког округа (519), док најнижи просечни скор има Јужнобанатски округ (439). Ученици из Севернобанатског округа су најуспешнији на тесту из математике (472), а најмање су успешни ученици из Јужнобанатског округа (413). Када је реч о постигнућима из комбинованог теста, најуспешнији су ученици из Севернобачког (456), а најмање успешни из Јужнобанатског округа (413). Може се уочити да Јужнобанатски округ бележи најнижа постигнућа на сва три теста. Приликом тумачења ових података, треба имати у виду да се ради о округу са најмањим бројем ученика мађарске националности.

На нивоу општине, на тесту из мађарског језика, математике и на комбинованом тесту, Нови Сад има највиши просечни скор. Ковин је општина која има најнижи просечни скор на тесту из мађарског језика и из математике, док на комбинованом тесту најнижи скор има Ковачица.

Анализа образовних постигнућа ученика који су испит полагали на албанском језику

Завршни испит на албанском језику спроведен је у три општине из два округа који административно припадају једној школској управи Министарства просвете, науке и технолошког развоја. **Просечно постигнуће ученика на тесту из албанског језика износи 14,97 бодова, на тесту из математике 15,42 бода, а на комбинованом тесту 13,39 од могућих 20 бодова.** У поређењу са републичким просеком на тесту из математике, може се уочити да ученици који су испит полагали на албанском језику имају знатно већа постигнућа (скоро 5 бодова).

Према подацима приказаним у Прилогу 1 – Табела 3, може се закључити да на тесту из албанског језика највећи просечни скор имају ученици из општине Бујановац (501), следи општина Прешево која има само бод мање (500), док у општини Медвеђа скор износи 448. На тесту из математике ученици из општине Медвеђа показали су лошији резултат од осталих – 436 бодова, док је у две општине остварено постигнуће знатно изнад просека – Бујановац (620) и Прешево (571). На комбинованом тесту општине су према постигнућу рангиране као и на остала два теста: најуспешнији су ученици из општине Бујановац са 541 бодом, следе ученици из општине Прешево (528 бодова), док ученици из општине Медвеђа постижу резултат на нивоу просека (500 бодова). Приликом тумачења ових података, треба имати у виду да је број ученика албанске националности у општини Медвеђа изузетно мали (свега 11 ученика).

Може се уочити да Пчињски округ има изузетно висок скор из математике – 592 бода. Потребно је напоменути да се обе општине (Бујановац и Прешево) које припадају овом округу налазе у категорији 4 (испод 60% РП) у погледу развијености, тако да је овај резултат неочекиван. Сумња у ове резултате потврђена је након анализе резултата контроле квалитета оцењивања на завршном испиту, која је од увођења завршног испита спровођена на одговарајућем узорку школа. Ова анализа нам указује на висок степен непоштовања процедура везаних за спровођење испита у поменутом округу. Пошто додатне анализе за све три године реализације завршног испита показују да у целини не можемо имати пуно поверење у поступање главних актера на завршном испиту у Пчињском округу, добијени просечни скор не може да се тумачи као индикатор високог квалитета образовања у Пчињском округу.

Поред сумње у веродостојност добијених резултата због нарушавања регуларности испитног процеса, једно од могућих тумачења високог просечног броја бодова на тесту из албанског језика може се тражити и у структури теста која се разликује од структуре тестова на осталим језицима националних мањина. Наиме, тестови за ову мањинску групу дизајнирани су тако да садрже већи број задатака са основног, а мањи број задатака са напредног нивоа, што указује на нешто **лакши тест**.

Анализа образовних постигнућа ученика који су испит полагали на словачком језику

Завршни испит на словачком језику спроведен је у 11 општина из пет округа, односно у три школске управе Министарства просвете, науке и технолошког развоја. **Просечно постигнуће ученика на тесту из словачког језика износи 13,01 бод, на тесту из математике 9,90 бодова, а на комбинованом тесту 12,01 од могућих 20 бодова.**

Према подацима приказаним у Прилогу 1 – Табела 4, може се закључити да ученици из Средњобанатског округа имају највећи просечни скор на тесту из словачког језика (581), али и на тесту из математике (525). На комбинованом тесту најуспешнији су ученици из Сремског округа (541).

На нивоу општине, на тесту из словачког језика, Зрењанин има највиши просечни скор (581), следи Алибунар са 558 бодова, док Озаци имају најнижи просечни скор (408). Када је реч о математици, општине са највећим постигнућем су Алибунар (536) и Зрењанин (525), док Озаци, као и на тесту из словачког језика, имају најнижи скор (417). Када је реч о комбинованом тесту, општина Алибунар има највиши скор (599), док најнижи скор има општина Беочин (405). Приликом тумачења ових података, треба имати у виду да је број ученика словачке националности у општинама Алибунар, Озаци и Зрењанин мањи од 10.

Анализа образовних постигнућа ученика који су испит полагали на румунском језику

Завршни испит на румунском језику спроведен је у 8 општина из два округа који административно припадају једној школској управи Министарства просвете, науке и технолошког развоја. **Просечно постигнуће ученика на тесту из румунског језика износи 10,62 бода, на тесту из математике 7,73 бода, а на комбинованом тесту 11,63 од могућих 20 бодова.**

Према подацима приказаним у Прилогу 1 – Табела 5, може се закључити да на тесту из румунског језика највиши просечни скор имају општине Алибунар (542) и Панчево (530), а најнижи општина Пландиште (412). На тесту из математике највиши просечни скор имају општине Житиште (482) и Алибунар (475), док најнижи скор има општина Ковачица (396). На комбинованом тесту највише постигнуће бележи се у општинама Алибунар (562) и Зрењанин (561), а најниже, као и на тесту из математике, у општини Пландиште (384). Приликом тумачења ових података, треба имати у виду да је број ученика румунске националности у општинама Пландиште, Житиште и Зрењанин мањи од 10.

Анализа образовних постигнућа ученика припадника бугарске националне мањине који су испит полагали на српском језику

Завршни испит на бугарском језику спроведен је у две општине из једног округа које административно припадају једној школској управи Министарства просвете, науке и технолошког развоја (Прилог 1 – Табела 6). **Просечно постигнуће ученика на тесту из бугарског језика износи 8,33 бода, на тесту из математике 8,40 бодова, а на комбинованом тесту 11,57 од могућих 20 бодова.**

Може се уочити да су ученици у општини Сурдулица успешнији на сва три теста у односу на ученике из општине Босилеград. Не треба занемарити чињеницу да је у општини Сурдулица тестове на бугарском језику полагало само петоро ученика.

Анализа образовних постигнућа ученика који су испит полагали на русинском језику

Завршни испит на русинском језику спроведен је у три општине из два округа, односно две школске управе Министарства просвете, науке и технолошког развоја (Прилог 1 – Табела 7). **Просечно постигнуће ученика на тесту из русинског језика износи 9,11 бодова, на тесту из математике 7,79 бодова, а на комбинованом тесту 9,52 од могућих 20 бодова.**

Ученици из Јужнобачког округа су успешнији од ученика из Западнобачког округа на сва три теста. На тесту из русинског језика (551) и из математике (525) најуспешнији су ученици из Жабља, док су на комбинованом тесту најуспешнији ученици из Врбаса (489). Треба имати у виду да у општини Жабаль има 8 ученика русинске националности.

Анализа образовних постигнућа ученика који су испит полагали на хрватском језику

Завршни испит на хрватском језику полагало је 48 ученика из Суботице (Прилог 1 – Табела 8). **Просечно постигнуће ученика на тесту из хрватског језика износи 16,80 бодова, на тесту из математике 11,43 бода, а на комбинованом тесту 11,40 од могућих 20 бодова.**

Судећи по просечном постигнућу на тесту из хрватског језика, може се уочити да је оно изузетно високо. Иако је прошлогодишња структура теста из хрватског језика идентична као и ове године, разлика у просечном постигнућу ученика 2013. и 2014. године износи 4 бода. Овај налаз захтева додатне анализе за утврђивање узрока високог скорa.

Анализа постигнућа ученика на тесту из матерњег језика показује да су ученици албанске националности били изузетно успешни, као и претходних година. Такође, ученици хрватске националне мањине су остварили изузетан успех, далеко већи него прошле године, и значајно виши него на остала два теста.

Бољи увид у постигнућа ученика може се стећи поређењем њиховог постигнућа са републичким просеком (просечно постигнуће ученика који су тест полагали на српском језику) на тесту из математике и комбинованом тесту. На тесту из математике, ученици албанске националности остварују знатно бољи успех, док су постигнућа ученика хрватске националне припадности нешто изнад републичког просека. Постигнућа свих осталих ученика налазе се испод републичког просека, при чему најнижа бележе ученици русинске и румунске националности. На комбинованом тесту, ученици албанске националности такође остварују најбољи успех, тако да се налазе нешто изнад републичког просека, док су постигнућа свих осталих ученика испод републичког просека (најнижа постигнућа имају ученици русинске националности). Када се упореде постигнућа на ова два теста, уочава се да су разлике у постигнућима на тесту из математике знатно израженије него када је реч о комбинованом тесту.

Упоредна анализа просечних резултата на тесту из математике и комбинованом тесту може се сматрати индикативном, јер одређене мањинске заједнице показују неочекивано високе резултате. Овако високи резултати могу бити последица изузетног квалитета наставе и пружања образовне подршке ученицима. Међутим, имајући у виду досадашње резултате контроле квалитета оцењивања тестова, постоје индиције да су висока постигнућа у великој мери резултат пропуста у раду дежурних наставника на испиту и комисија за прегледање.

5. Повезаност резултата на завршном испиту са школским оценама у осмом разреду

5.1. Оцењивање ученика у основној школи

Приликом рангирања ученика у средње школе, од укупно 100 бодова, 60 се може остварити на основу оцена током основне школе, а 40 на основу завршног испита. Имајући у виду прилично велики допринос школског успеха на упис ученика, значајно је истражити дистрибуцију оцена, као и повезаност школског успеха са постигнућима ученика на тестовима.

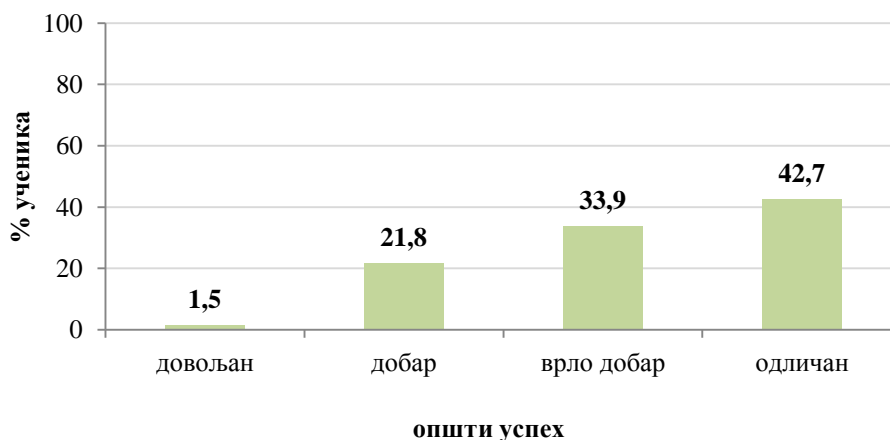
Бројна емпиријска истраживања, резултати спољашњег вредновања рада школа и резултати самовредновања који се односе на постигнућа ученика указују на извесне проблеме у вези са објективношћу школског оцењивања. У прилог томе говори и анализа школских оцена из 2013. године која је показала висок општи успех ученика у осмом разреду, као и велики број ученика носилаца Вукове дипломе. Добијени резултати указују да оцене не дају довољно поуздане информације о знању ученика и да се критеријуми оцењивања веома разликују од школе до школе.

5.1.1. Преглед општег успеха, оцена ученика и броја вуковаца

Општи успех

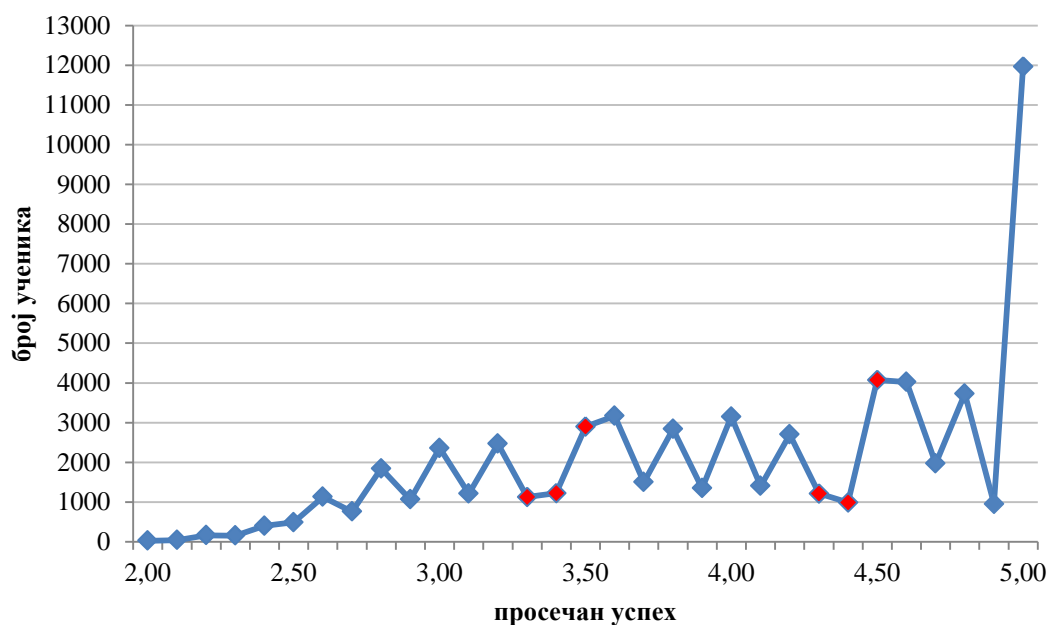
Општи успех ученика приказан је на Графикону 8. Уочава се да нешто мање од половине ученика остварује одличан успех (42,7%), трећина ученика остварује врло добар успех (33,9%), а петина ученика остварује добар успех (21,8%), док је свега 1,5% ученика имао довољан успех. Просечан општи успех у VIII разреду за ову генерацију ученика износи 4,08.

Графикон 8. Процентуална заступљеност ученика према општем успеху у осмом разреду



На Графикону 9 је приказана дистрибуција просечног успеха ученика. **Изненађујућ је податак да сваки пети ученик има петице из свих предмета. Поред тога, мали број ученика се налази непосредно испод границе врло доброг и одличног успеха (просечан успех 3,30 и 3,40 односно 4,30 и 4,40). С друге стране, значајно већи број ученика остварује просечан успех 3,50 и 4,50 (приказано црвеним тачкама на графикону).** Разлог томе може бити склоност појединих школа и наставника да „награде“ ученике оценом коју не заслужују зарад побољшања општег успеха. На тај начин, ученици који би по објективним мерилима требало да буду доброг, односно, врло доброг општег успеха, постају врло добри, односно одлични ученици. Такође, одређен број ученика одличног општег успеха, захваљујући попустљивом понашању школа и наставника, бива награђен петицима из свих предмета.

Графикон 9. Просечан успех ученика у осмом разреду

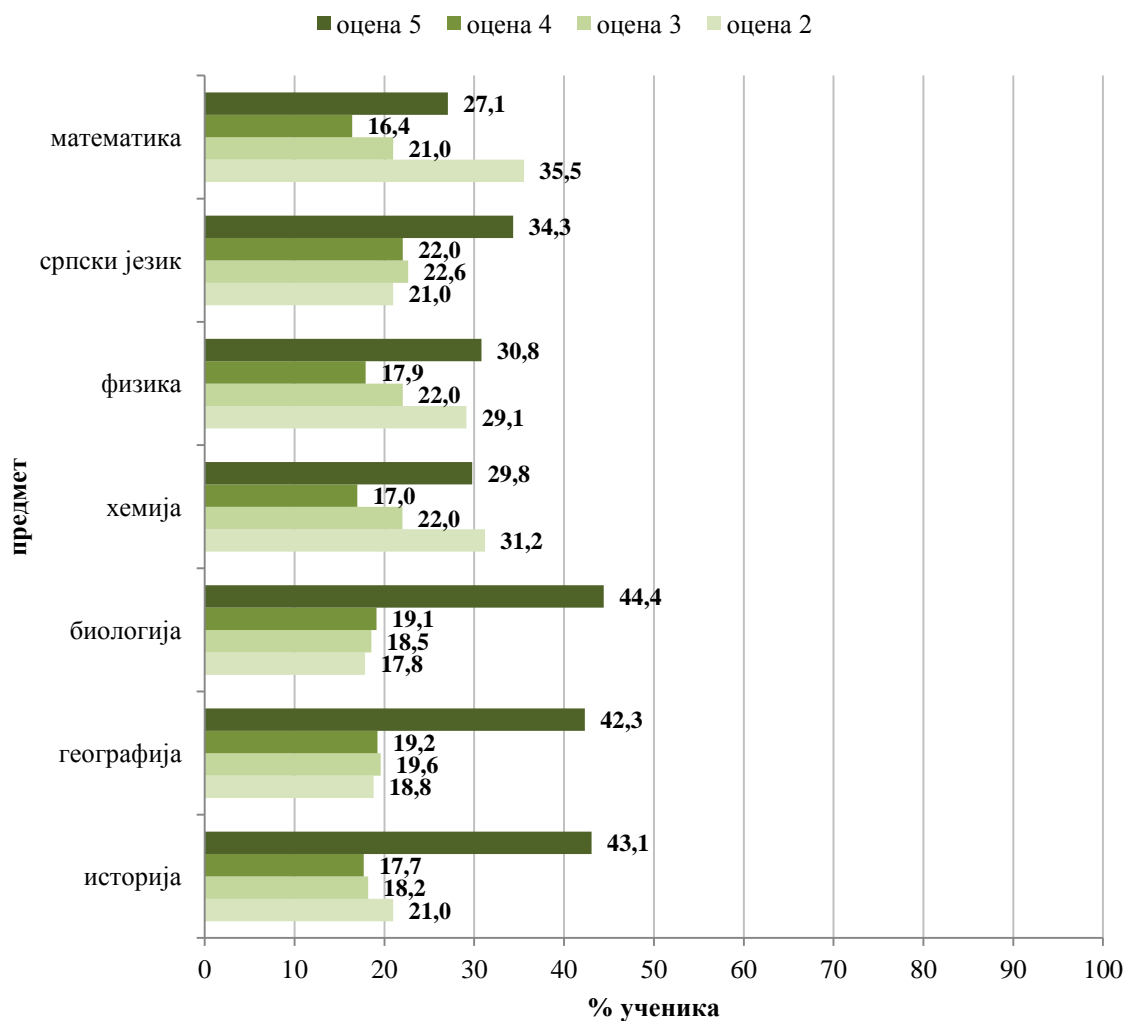


На основу претходно реченог, стиче се утисак да су школе и наставници приликом оцењивања узимали у обзир и неке друге критеријуме, а не само знање и залагање ученика и да су, услед тога, повећавали општи успех ученика о чему говори и то да је готово сваки други ученик одличан, а сваки пети испуњава највише критеријуме из свих школских предмета.

Школске оцене

Дистрибуције оцена из српског језика, математике, физике, хемије, биологије, географије и историје у осмом разреду приказане су на Графикону 10. У односу на прошлогодишњи преглед оцена, ове године су, поред српског језика и математике, приказани подаци за још пет предмета (због комбинованог теста). Уместо петостепене, оцене су приказане на четворостепеној скали, будући да је најнижа могућа оцена 2, јер је то био услов за приступање завршном испиту.

Графикон 10. Дистрибуција ученичких оцена у осмом разреду из свих предмета који су били вредновани на завршном испиту



На основу претходног графикана, може се рећи да ниједан предмет нема „правилну“ дистрибуцију, која подразумева да највећи број ученика има оцене 3 и 4, и нешто мањи број њих најниже и највише оцене.

Занимљива је опсервација да математика, физика и хемија имају сличну дистрибуцију оцена (приближно трећина ученика има најнижу и највишу оцену, док петина има оцену 3). Са друге стране у предметима: српски језик, биологија, географија и историја, у којима доминирају ученици са оценом 5, док готово једнак број ученика има оцене 2, 3 и 4 (око 20%). Број ученика са највишом оценом нешто је нижи у српском језику у поређењу са три предмета.

Дакле, судећи по оценама, ученици највише знања имају из биологије, географије и историје, а најмање из математике. Општи је утисак да има неоправдано много одличних оцена из свих предмета. Овако велики број ученика са петицама може да води погрешном закључку да су основцима садржаји поменутих општеобразовних предмета лако савладиви.

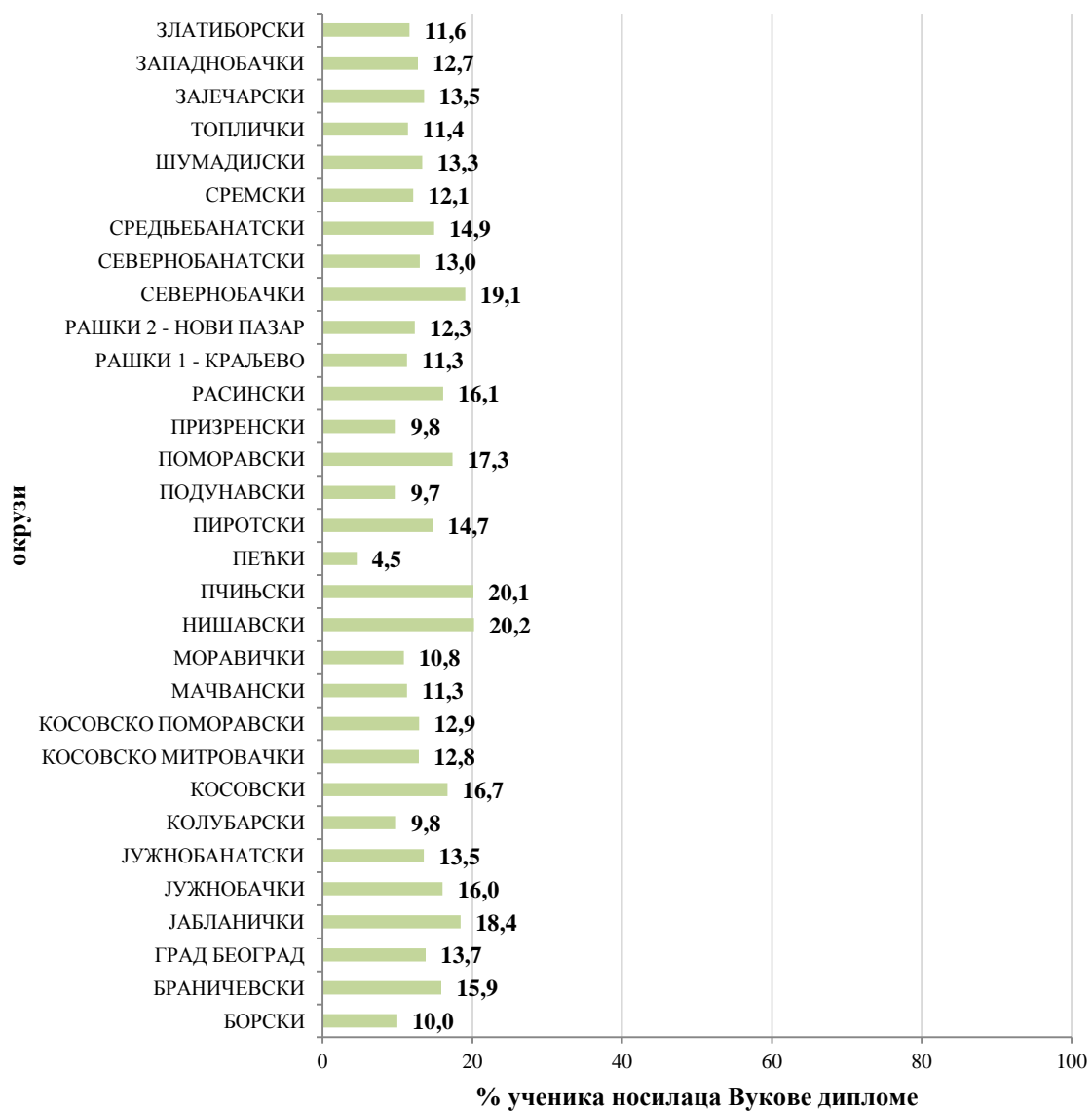
Носиоци дипломе „Вук Караџић“

Као што је напред наведено, готово 20% ученика (11.968) има све петице у осмом разреду. Просечан успех од 5,00 представља један од нужних услова за стицање дипломе „Вук Караџић“, коју ове године остварује 8.836 ученика. Другим речима, **сваки седми ученик (14,1%) у популацији је носилац Вукове дипломе**, што је истоветан резултат као и прошле године. Ако се подсетимо да носиоци ове дипломе треба да испуне два озбиљна захтева да би били предложени за награђивање (изузетна постигнућа и најмање једно признање/награда), чини се мало могућим да је сваки седми ученик у Србији успео да испуни ове захтеве. У даљој анализи учесталости носилаца дипломе „Вук Караџић“ утврђено је да постоје разлике између појединих региона у Србији.

Школске управе у којима се бележи највећи проценат ученика носилаца дипломе „Вук Караџић“ су: ШУ Лесковац (19,1%), ШУ Ниш (17,8%), ШУ Јагодина (17,3%), ШУ Крушевац (16,1%) и ШУ Сомбор (15,3%). Другачије приказано, то значи да је у Школској управи Лесковац сваки пети ученик, а у школским управама Ниш и Јагодина сваки шести ученик вуковац. Најмањи проценат ученика носилаца дипломе „Вук Караџић“ бележи се у ШУ Ваљево и ШУ Чачак (10,8%).

На Графикону 11 је приказана процентуална заступљеност ученика носилаца дипломе „Вук Караџић“ према округу. Сагласно процентима који се односе на ниво школских управа, највећи проценат ученика који су носиоци дипломе „Вук Караџић“ је у Нишавском (20,2%) и Пчињском округу (20,1%), Севернобачком (19,1%), Јабланичком (18,4%) и Поморавском округу (17,3%). Окрузи у којима се бележи мање од 10% ученика носилаца дипломе „Вук Караџић“ су: Колубарски, Призренски, Подунавски и Пећи.

Графикон 11. Процентуална заступљеност ученика носилаца дипломе „Вук Караџић” према округу



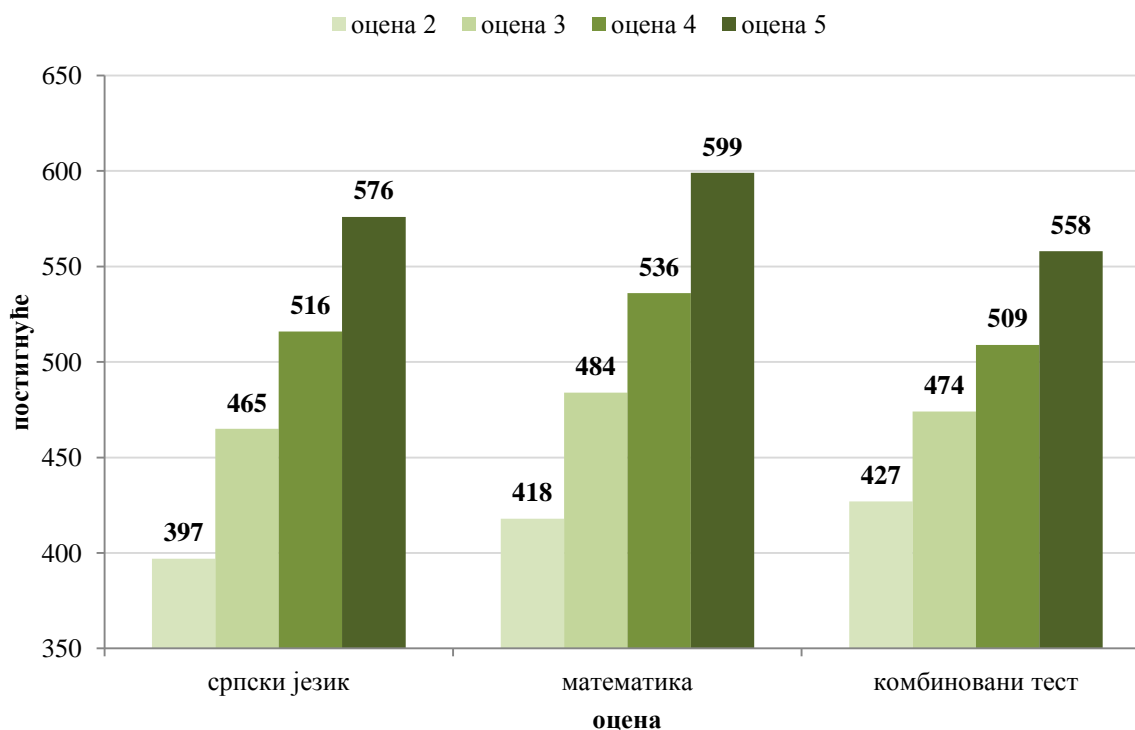
5.1.2. Анализа постигнућа у односу на општи успех и оцене

Повезаност школских оцена и постигнућа

Утврђивањем повезаности између оцене из српског језика и математике и постигнућа на тестовима, утврђено је да постоји статистички значајна корелација, забележена на нивоу поузданости $p=0,000$. Повезаност између оцене из српског језика и постигнућа на тесту из српског језика је умереног интензитета ($r=0,674$), док је повезаност између оцене из математике и постигнућа на тесту из математике нешто већа ($r=0,729$). Због структуре комбинованог теста и малог броја задатака по предмету, израчуната је повезаност између просечне оцене на свих пет предмета и постигнућа на тесту. Добијена корелација износи $0,479$, што указује да је повезаност слабија него што би се очекивало. Иако је овај тест специфичан у погледу садржаја, тиме се не може у потпуности објаснити недовољно висока корелација.

Поред утврђивања у којој мери школске оцене корелирају са постигнућем на тесту, значајно је испитати каква су постигнућа ученика који имају различите оцене из предмета који су тестирани. Графикон који следи приказује просечна постигнућа ученика на сва три теста у односу на школске оцене. За комбиновани тест коришћена је просечна оцена из пет предмета.

Графикон 12. Приказ просечног постигнућа у односу на школске оцене



Може се уочити да постоји тренд раста, односно, да што је оцена виша, то су виша и постигнућа на тесту. Међутим, овакав тренд је израженији за српски језик и математику, што се огледа у разликама постигнућа ученика са „суседним“ оценама (нпр. са оценама 2 и 3). Та разлика у српском језику и математици износи око 60 бодова, а на комбинованом тесту око 40 бодова на стандардизованој скали. Овај налаз је у складу са претходно наведеним корелацијама, која је нешто слабија када је у питању комбиновани тест.

Постигнућа ученика носилаца дипломе „Вук Караџић”

На тесту из српског језика, просечно постигнуће ученика који су носиоци дипломе „Вук Караџић“ износи 606, из математике износи 621 бод, док је на комбинованом тесту просечно постигнуће вуковаца најниже и износи 583 бода (просечно постигнуће на републичком нивоу износи 500 бодова). Детаљнијим увидом у Табелу 5 може се приметити да у готово свим окрузима ови ученици постижу боље резултате на тесту из математике него на тесту из српског језика. Такође, вуковци постижу лошије резултате на комбинованом тесту него на друга два теста, што је необичан налаз, с обзиром на то да је комбиновани тест имао највиши просечни скор (био најлакши). У овој табели су плавом бојом означени окрузи у којима се бележе највиша, а наранџастом бојом окрузи у којима се бележе најнижа постигнућа на сва три теста. Због малог броја ученика, за Пећки и Призренски округ није оправдано приказивати податке.

Најмање просечно постигнуће вуковаца бележи се у окрузима са подручја Косова и Метохије (Косовско-поморавски, Косовски и Косовско-митровачки). **Највише просечно постигнуће** вуковаца бележи се у следећим окрузима: Београд, Рашки 1 – Краљево и Пчињски округ. Разлике између округа са најмањим и највећим постигнућем на тестовима износе око 100 бодова, што је исти налаз као и претходне године. Конкретно, то значи да се знање ученика носилаца дипломе „Вук Караџић” прилично разликује, односно да варира од округа до округа.

Табела 5. Просечно постигнуће ученика носилаца дипломе „Вук Караџић“ из српског језика, математике и на комбинованом тесту према округу

Округ	Просечно постигнуће		
	Српски језик	Математика	Комбиновани тест
Борски	566	590	545
Браничевски	587	597	547
Град Београд	621	640	598
Јабланички	583	597	564
Јужнобачки	616	632	597
Јужнобанатски	593	603	567
Колубарски	609	619	577
Косовски	567	542	552
Косовско-митровачки	581	584	543
Косовско-поморавски	547	549	547
Мачвански	606	622	573
Моравички	611	631	569
Нишавски	612	628	598
Пчињски	625	624	647
Пиротски	603	626	543
Подунавски	602	619	566
Поморавски	593	605	584
Расински	601	626	552
Рашки 1 (Краљево)	617	638	586
Рашки 2 (Нови Пазар)	584	583	601
Севернобачки	593	604	567
Севернобанатски	594	605	563
Средњобанатски	589	608	543
Сремски	606	613	586
Шумадијски	606	624	581
Топлички	605	620	589
Зајечарски	589	604	550
Западнобачки	598	621	563
Златиборски	613	632	583



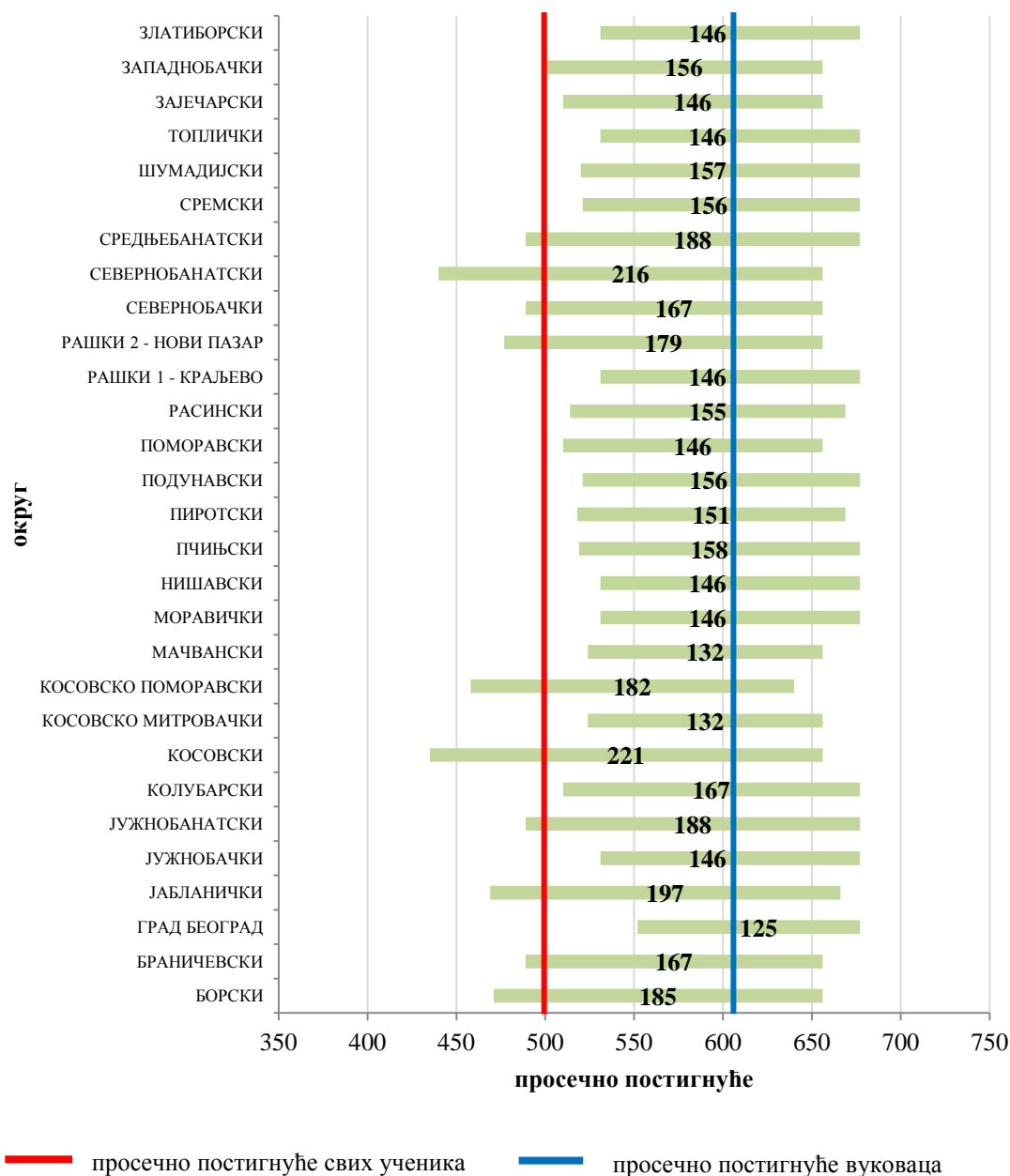
највиша постигнућа



најнижа постигнућа

Поред приказивања просечног постигнућа ученика носилаца дипломе „Вук Карацић” на нивоу округа, важно је истаћи разлике и унутар самог округа. На Графиконима 13–15 вертикална плава линија означава просечно постигнуће вуковаца на републичком нивоу, док вертикална црвена линија означава просечно постигнуће свих ученика (републички просек). Стубићи зелене боје приказују распон постигнућа вуковаца у одређеном округу (величина распона је означена бројем).

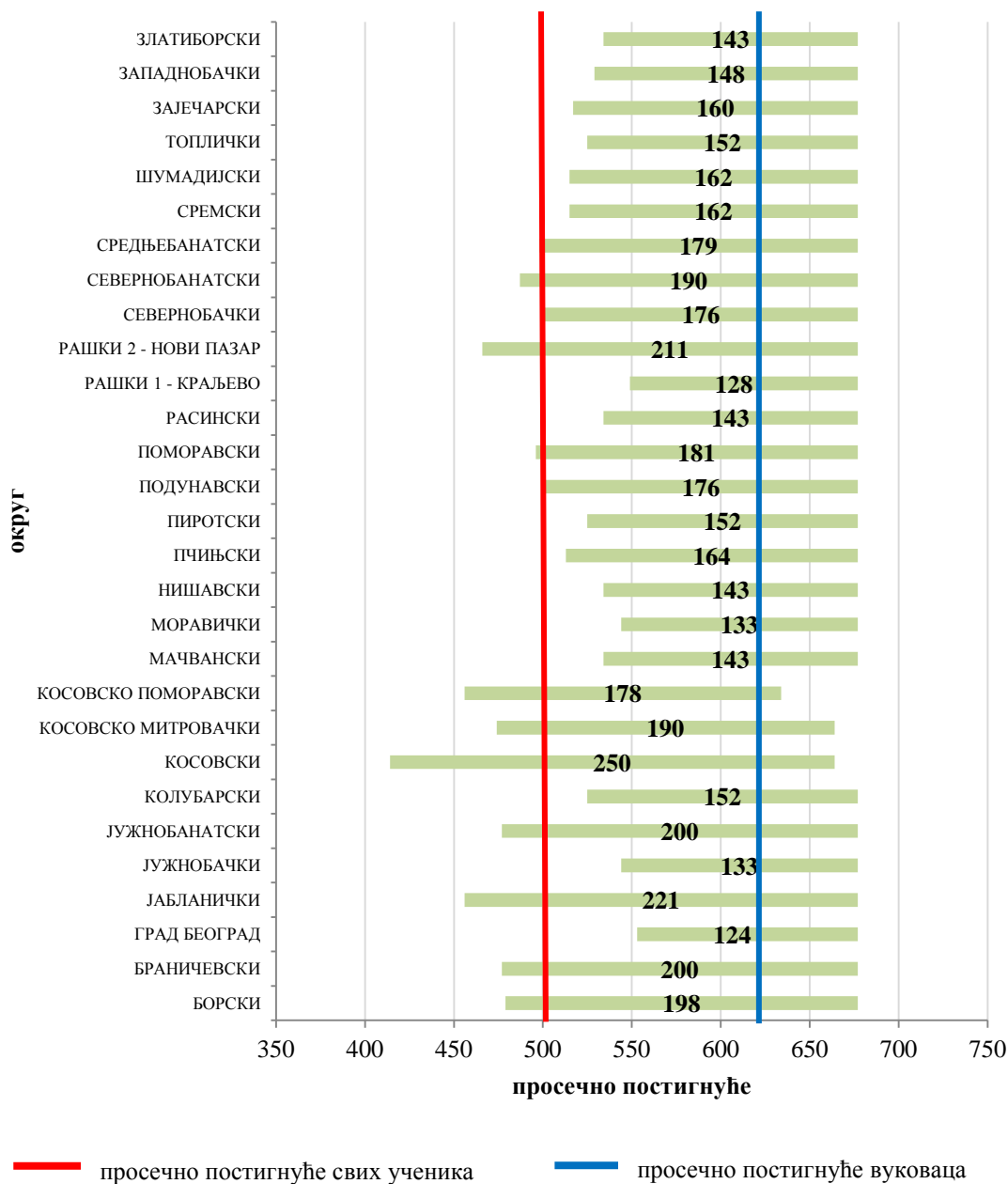
Графикон 13. Приказ распона просечног постигнућа вуковаца по округу на тесту из српског језика



На тесту из српског језика највећи распон се бележи у Косовском округу (221 бод), Севернобанатском (216 бодова) и Јабланичком (197 бодова). У наведеним округима постоји велика варијабилност просечног постигнућа ових ученика на тесту (док неки вуковци остварују 450, неки други остварују 650 бодова).

Када се у обзир узму постигнућа вуковаца у односу на републички просек, долази се до податка да у десет округа поједини вуковци остварују резултат који је испод републичког просека.

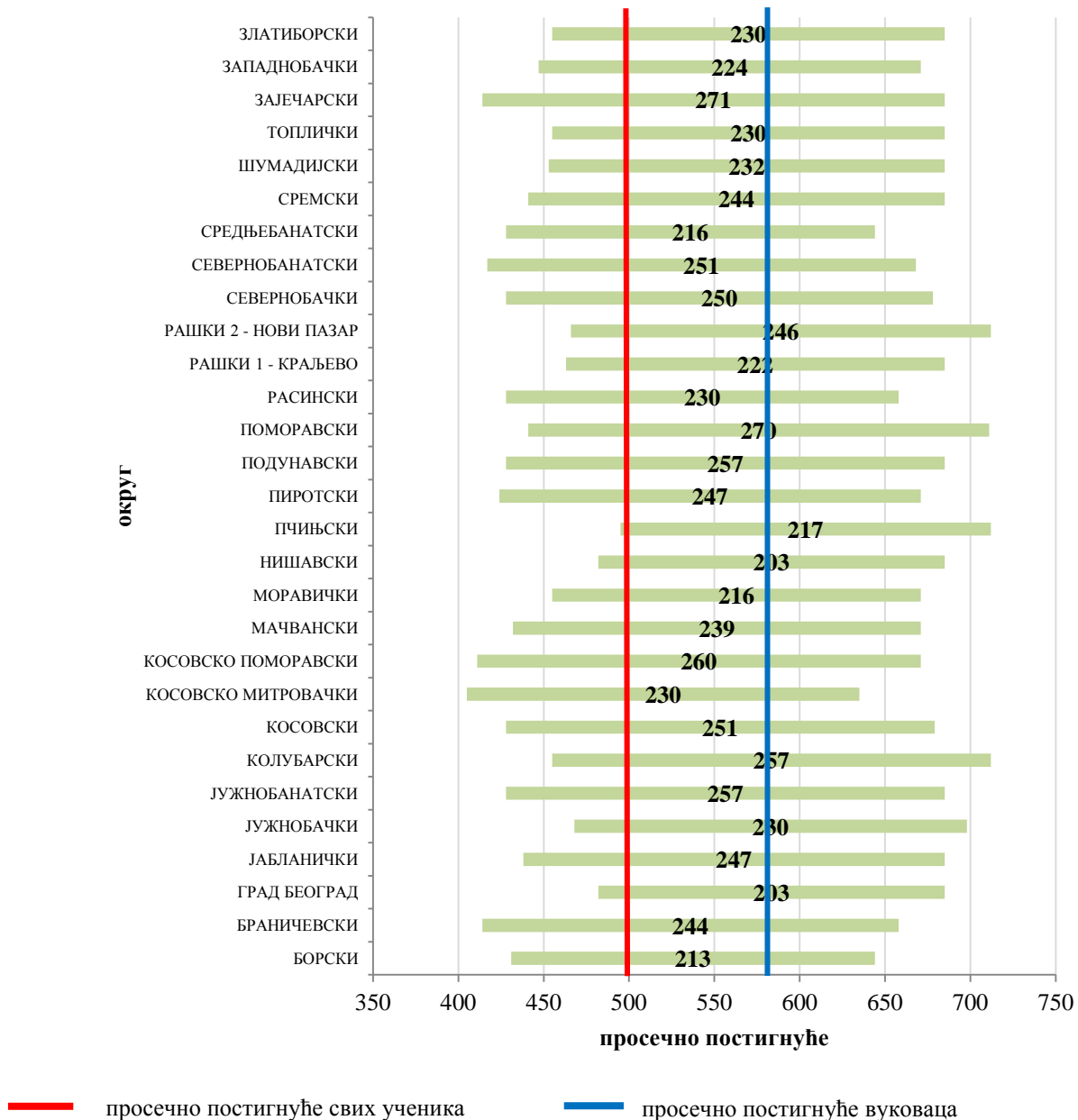
Графикон 14. Приказ распона просечног постигнућа вуковаца по округу на тесту из математике



На тесту из математике највећи распон се бележи у Косовском округу (250 бодова), Јабланичком (221 бод) и Рашком 2 – Нови Пазар (211 бодова). У наведеним окрузима постоји велика варијабилност просечног постигнућа ових ученика на тесту (док неки вуковци имају постигнућа од 450 бодова, неки други остварују 650 бодова).

Када се у обзир узму постигнућа вуковаца у односу на републички просек, долази се до податка да у једанаест округа поједини вуковци остварују резултат који је испод републичког просека.

Графикон 15. Приказ распона просечног постигнућа вуковаца по округу на комбинованом тесту



На комбинованом тесту највећи распон се бележи у Зајечарском (271 бод), Поморавском (270 бодова) и Косовско-поморавском округу (260 бодова). У наведеним окрузима постоји велика варијабилност просечног постигнућа ових ученика на тесту (док неки вуковци остварују 450, неки други остварују 650 бодова).

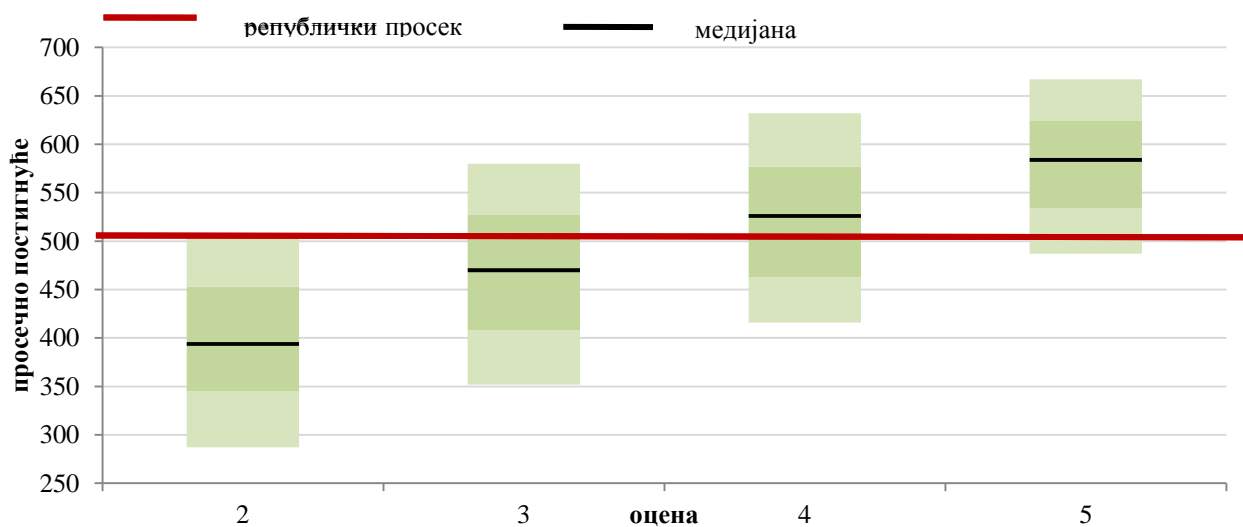
Када се у обзир узму постигнућа вуковаца у односу на републички просек, долази се до запањујућег податка да у свим окрузима поједини вуковци остварују резултат који је испод републичког просека.

Критеријуми оцењивања у школама

Налаз о повезаности постигнућа ученика са школским оценама и успехом захтева додатно истраживање јер се поставља питање у којој мери школе имају уједначене критеријуме оцењивања. Стиче се утисак да постоји велико размимоилажење у захтевима које различите школе постављају пред ученике за добијање исте оцене. Наредна анализа је усмерена на утврђивање варирања критеријума оцењивања између различитих школа. Због специфичности објашњених у поглављу о образовним постигнућима по предметима, комбиновани тест није узет у анализу.

Графиконима 16 и 17 је представљен опсег варирања критеријума оцењивања између школа на тестовима из српског језика и математике. Тамније зеленом бојом означена су постигнућа 80% школа, а светлозеленом бојом 10% школа са највишим и најнижим постигнућима. Хоризонтална црвена линија представља републички просек, а црна линија на стубићима представља медијану (испод и изнад које се налази по 50% школа).

Графикон 16. Приказ варирања критеријума оцењивања између школа на тесту из српског језика

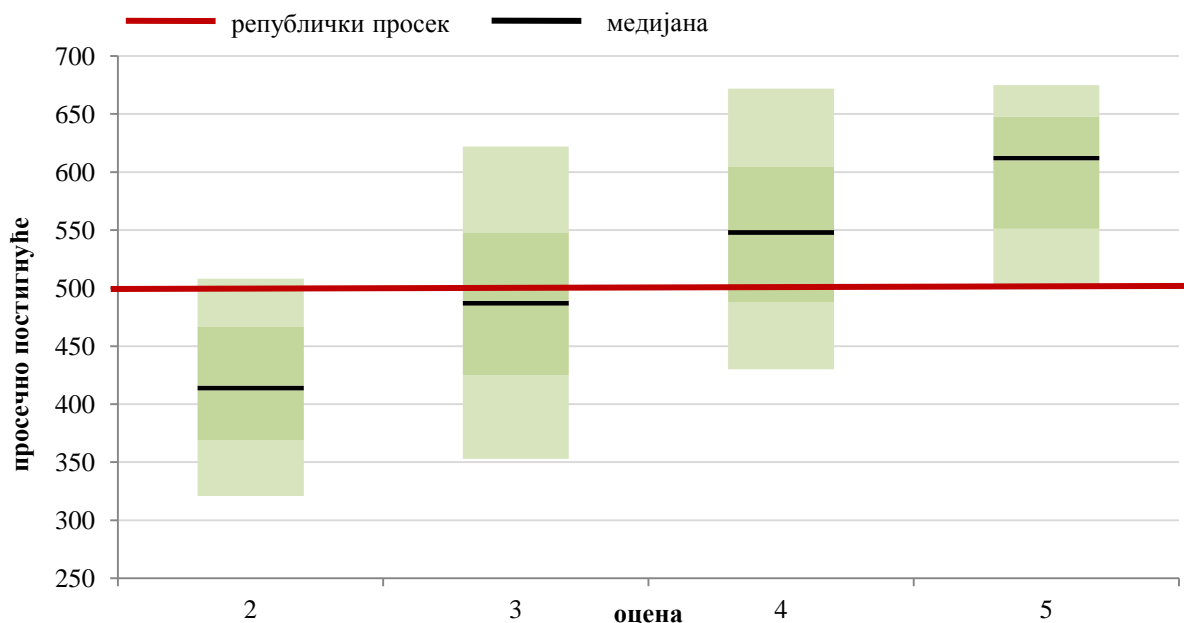


Као што је утврђено ранијим анализама, **ученици са вишим оценама из српског језика постижу у просеку бољи резултат на тесту из српског језика (медијана постигнућа за вишу оцену је виша)**, што се сматра очекиваним трендом.

Поред тога, **велика је варијабилност постигнућа унутар исте оцене**, тако да се минимално постигнуће ученика разликује од максималног за око 200 бодова. Примера ради, ученици са оценом 3 у неким школама остварују 360 бодова на тесту, а у неким другим школама преко 550.

Детаљнијим увидом може се уочити да **критеријуми за школске оцене значајно варирају од школе до школе**. То значи да ученици који остварују исто постигнуће на завршном испиту имају различите оцене. Примера ради, ученик са оценом 3 у некој школи постиже исти резултат као ученик са оценом 5 у некој другој школи. На то нам указује преклапање правоугаоника који репрезентују поменуте оцене у распону од 500 до 580 на скали. Дакле, ученици могу да остваре просечно постигнуће на нивоу Републике (црвена хоризонтална линија), без обзира на оцену коју имају из предмета.

Графикон 17. Приказ варирања критеријума оцењивања између школа на тесту из математике



Сличан тренд у погледу постигнућа на тесту и школских оцена уочава се и у математици – **ученици са вишим оценама из математике постижу бољи резултат на тесту из математике**.

Поред тога, **велика је варијабилност постигнућа унутар исте оцене**, тако да се минимално постигнуће ученика разликује од максималног за око 200 бодова. Примера ради, ученици са оценом 3 у неким школама остварују 360 бодова на тесту, а у неким

другим школама преко 620. У поређењу са српским језиком, већи је распон постигнућа ученика који имају оцену 3 и 4.

Детаљнијим увидом може се уочити да **критеријуми за школске оцене значајно варирају од школе до школе**. То значи да ученици који остварују исто постигнуће на завршном испиту имају различите оцене. Примера ради, ученик са оценом 3 у некој школи постиже исти резултат као ученик са оценом 5 у некој другој школи. На то нам указује преклапање правоугаоника који репрезентују поменуте оцене у распону од 500 до 620 на скали. Дакле, ученици могу да остваре просечно постигнуће на нивоу Републике (црвена хоризонтална линија), без обзира на оцену коју имају из предмета.

На основу свих приказаних анализа, може се извести неколико закључака који говоре о квалитету оцењивања у основној школи:

1. **Општи успех ученика** осмог разреда има неправилну расподелу у којој је највише оних са одличним успехом, док сваки пети ученик има све петице. Велики број ученика има највишу оцену из предмета који су били тестирани, при чему ученици највише знања имају из биологије, географије и историје, а најмање из математике. Поставља се питање у којој мери је овакав општи успех ученика последица њиховог знања, а у којој мери последица вредновања неких других критеријума (осим знања и залагања) од стране наставника.

2. Испитивањем **повезаности између школских оцена и постигнућа на тесту**, утврђено је да постоји тренд раста постигнућа што је оцена из датог предмета виша. Поред очекиване повезаности између оцена и постигнућа, утврђено је да су критеријуми за школску оцену прилично варијабилни, тако да на основу оцене не можемо бити сигурни у ниво знања ученика. Такође, између ученика који имају исту оцену уочавају се велике разлике у постигнућу.

3. Премда би само ученици који остварују изванредне резултате и освајају награде на такмичењима требало да буду **носиоци дипломе „Вук Караџић“**, у Србији је чак сваки седми ученик вуковац. Просечно постигнуће вуковаца на сва три теста је, као што је и очекивано, више у односу на републички просек (највеће просечно постигнуће имају на тесту из математике, затим из српског језика, а најниже на комбинованом тесту). Критеријуми за доделу ове дипломе тумаче се у различитим окрузима на различите начине, а и унутар самих округа постоји велика варијабилност постигнућа вуковаца. Показатељ недоследне примене критеријума јесте и чињеница да у неким окрузима поједини вуковци не досежу ни републички просек (на комбинованом тесту у сваком округу постоје вуковци чији је резултат испод републичког просека).

На основу презентованих закључака може се рећи да, без обзира на постојање повезаности између школских оцена и постигнућа на тесту, школске оцене немају задовољавајућу валидност из два разлога: (а) школе и наставници своје оцене

базирају не само на знању ученика, већ и на неким другим критеријумима и (б) критеријуми оцењивања између школа веома су различити тако да за исто знање ученици у различитим школама могу да имају веома различите оцене. Другим речима, на основу оцена ученика не може се са сигурношћу предвидети ниво и квалитет њиховог знања. На тај начин, не може се поуздано закључивати о квалитету образовања у основној школи. Неједнаки критеријуми оцењивања у школама, поред тога, доводе у питање правичност селекције ученика при упису у средњу школу. Наиме, тиме су у најнеповољнијем положају ученици који остварују висока постигнућа, а похађају школе са високим критеријумима оцењивања. Добијени налази један су од кључних аргумената за постојање оваквог екстерног испита на националном нивоу, који поред раније описаних, има и корективну функцију.

5.2. Школски извештаји

Резултати завршног испита на крају основног образовања и васпитања користе се за евалуацију квалитета образовања, како на националном, тако и на школском нивоу. Због тога је Завод припремио извештаје о резултатима завршног испита за све основне школе у Републици Србији.

Образовна постигнућа ученика један су од најважнијих показатеља остварености циљева и задатака образовања и васпитања, односно квалитета рада сваке школе. Анализа резултата на завршном испиту осигурава да процес самовредновања у школи буде утемељен на објективним и поузданим подацима и да се развојни приоритети и циљеви ускладе са реалним стањем и потребама. Осим тога, школски извештаји са завршног испита користе се и у спољашњем вредновању рада школа, тако што се резултати одређене школе посматрају као показатељи квалитета у области *Постигнућа ученика* и утичу на укупну оцену квалитета рада школе.

Припрема школских извештаја са завршног испита, као вид стручне подршке школама, постоји од увођења завршног испита (2011) и сваке године се унапређује формат и садржај школских извештаја. За школску 2013/2014. годину извештаји су допуњени подацима који се односе на постигнућа са комбинованог теста и доступни су школама и Министарству од 11. септембра 2014. године. Направљен је такав систем да запослени у школама могу приступити само извештају за своју школу, а спољашњи евалуатори само извештајима за школе чији рад вреднују.

Трогодишње искуство говори о томе да се школским извештајима са завршног испита посвећује дужна пажња у школама, што се може сматрати напретком у планирању рада на основу података. С друге стране, спољашњи евалуатори, у односу на резултате завршног испита, имају јасне критеријуме за утврђивање нивоа остварености одређених стандарда.

Извештај⁸ за школе садржи следеће приказе:

- постигнућа школе из српског/матерњег језика и математике у односу на просечна постигнућа на нивоу општине, округа, школске управе и Републике;
- просечна постигнућа одељења из српског/матерњег језика и математике;
- дистрибуцију постигнућа ученика из српског/матерњег језика и математике у односу на оцене ученика из ових предмета на крају VII и VIII разреда;
- постигнућа ученика на нивоу области стандарда и на нивоу задатака из српског/матерњег језика и математике (за комбиновани тест постигнућа су изражена по предметима, а не по областима);
- постигнућа ученика у односу на утврђене нивое постигнућа (основни, средњи, напредни) српског/матерњег језика и математике.

Очекује се да свака школа анализира резултате са завршног испита у односу на прописане стандарде постигнућа за два наставна предмета (српски/матерњи језик и математика), али и да упореди школска постигнућа са постигнућима на нивоу општине, округа, школске управе и Републике. Када је у питању комбиновани тест, који садржи минималан број задатака из пет наставних предмета, овај приступ у анализи података треба користити опрезно у закључивању о постигнућима ученика, али свакако треба анализирати и ове резултате.

За школе у којима се, осим на српском, настава остварује и на неком од седам језика националних мањина, извештаји садрже и приказ резултата за тестове на језицима мањина.

Школски извештаји са завршног испита могу се користити и за компаративну анализу постигнућа ученика различитих генерација, јер су резултати приказани преко стандардизоване скале, која омогућава поређење резултата више генерација ученика.

⁸ Пример школског извештаја и Упутство за употребу резултата са завршног испита налази се у Прилогу 2.

6. Закључци и препоруке

У складу са својим надлежностима, Министарство и Завод су предузели све неопходне мере да се завршни испит спроведе на начин који обезбеђује објективне и поуздане податке о постигнућима ученика. У односу на претходне године, побољшане су процедуре у свим фазама испита и прецизиране су одговорности главних учесника у испиту.

Унапређени *Приручник за спровођење завршног испита на крају основног образовања и васпитања* био је сигуран ослонац за правилно и уједначено поступање школских комисија, дежурних наставника, супервизора, комисија за прегледање и оцењивање, ученика и представника Министарства. У односу на презентоване налазе који се односе на организацију и спровођење испита и резултате које су постигли ученици, предлаже се даљи рад на унапређивању процеса, који би се односио на доследну примену правила и процедура у свим фазама припреме и спровођења испита.

Постигнућа ученика на сва три теста могу се окарактерисати као просечна (нешто изнад 10 бодова), при чему су најуспешнији на комбинованом тесту. У областима *Граматика, лексика, народни и књижевни језик и Геометрија* ученици показују најнижи степен знања, иако је током школовања овим областима посвећен највећи број часова. То значи да се овај резултат не може приписати недовољном броју часова, него неким другим разлозима, пре свега наставним приступима који не дају очекиване ефекте.

Индикативан је и налаз да се постигнућа битно разликују између округа, при чему половина округа има исподпросечна постигнућа. За доносиоце одлука овај податак може указивати на то да и даље не можемо бити задовољни праведношћу система образовања.

У том смислу, донети стандарди постигнућа требало би да се више користе у програмирању наставе. Они представљају јасан оријентир за избор садржаја и метода наставе које воде ка очекиваном резултату учења. Осим тога, стандарди као механизам за осигурање квалитета треба да помогну и у смањивању разлика у постигнућима које могу бити последица неједнаких услова за учење и напредовање.

Иако постоји повезаност између школских оцена и постигнућа на тесту, на основу оцена ученика не може се са сигурношћу предвидети ниво и квалитет њиховог знања. Поред тога, у школама се примењују неједнаки критеријуми оцењивања, што ставља ученике у неравноправан положај приликом селекције за упис у средњу школу.

Нарушене функције оцењивања намећу потребу за постојањем оваквог екстерног испита, али и потребу за реafirмацијом квалитетног школског оцењивања како би се у оцене могло имати више поверења.

Завршни испит омогућава добијање различитих врста података релевантних за унапређивање процеса испита, пружање подршке школама у процесу самовредновања и вредновања и за праћење индикатора образовања које је утврдио Национални просветни савет. У ту сврху Завод припрема бројне извештаје: о реализацији и резултатима, о супервизији спровођења испита, о контроли квалитета оцењивања, о карактеристикама тестова и задатака за потребе рада тимова, као и појединачне извештаје о резултатима завршног испита за сваку школу.

Генерално гледано, добијени резултати су значајан извор података за доносиоце одлука у систему образовања и васпитања, али и за наставнике у школама, креаторе наставних програма, ауторе уџбеника, јер могу указивати на правац деловања када се утврди да су потребне корекције у настави, програмима и уџбеницима.

ДИРЕКТОР

Др Драган Банићевић